Americká politika, korejská válka a poučení z Mnichova (2. část)

Petr Mareš

Karta appeasementu v kongresových volbách

Není pochybnosti o tom, že diskuse o *appeasementu*,¹ které byly součástí procesu formulace zahraničněpolitické strategie Trumanovy administrativy, měly vliv na chování amerického prezidenta ve chvíli, kdy se dozvěděl o komunistické agresi na Korejském poloostrově. Stejně tak se na něm musela pojevit i jeho osobní zkušenost s politikou *appeasementu*. Byla to zkušenost diváka, svědka neúspěšných pokusů zachránit prostřednictvím této metody světový mír, zkušenost vnímavého čtenáře analýz příčin tohoto neúspěchu i zkušenost přímého účastníka politických diskusí, které krach *appeasementu* vyvolal. Z tohoto pohledu byla jeho reakce předvídatelná. Důvěryhodně působí známá pasáž z jeho *Pamětí*, ve které popisuje stav své mysli při letu z domovského Independence do Washingtonu v neděli 25. června 1950. Podle ní si nechával hlavou projít příklady ústupků, které učinily demokratické mocnosti svým totalitním protivníkům během třicátých let, a vycházel mu z toho jednoznačný závěr: pokud se Moskva rozhodla vydat stejnou cestou jako tehdy

1 První část této studie jsme uveřejnili v minulém dvojčísle časopisu *Soudobé dějiny*, roč. 22, č. 1–2 (2015), s. 9–29.

mocnosti Osy, nezbyvá než se jí razantně postavit.² V tomto směru pak prezident argumentoval také na prvních schůzkách a poradách se svými spolupracovníky, na stejných argumentech založil i své vystoupení na prvním setkání s představiteli Kongresu. Nenechával přitom své posluchače na pochybách, že považuje konflikt v Koreji za historicky závažný a že tím, koho chce zastavit, není Severní Korea, ale Sovětský svaz. Když 26. června informoval o vzniklé krizi vedoucí představitele Kongresu, prohlásil důrazně: „...tento akt byl zcela zjevně inspirován Sovětským svazem. Pokud necháme Koreu padnout, budou Sověti pokračovat a spolykají Asii kousek po kousku. Někdy se jim postavit musíme. Pokud pustíme Asii, zhroutí se Blízký východ, a nechci říkat, co by se stalo v Evropě.“³

Atmosféra všeobecného souhlasu s prezidentovým rozhodnutím svědčí o tom, že poučení z chyby *appeasementu* bylo jednou z určujících součástí názoru na dění ve světě, sdílenou v tu dobu ve Spojených státech bez ohledu na politické sympatie a stranickou příslušnost. Dullesův vzkaz prezidentovi z neděle 25. června, citovaný v úvodu první části tohoto článku, obsahoval argumenty ve prospěch aktivního postupu proti agresi, které by klidně mohly zaznít z úst státního tajemníka (ministra zahraničí) Deana Achesona nebo samotného Harryho S. Trumana.⁴ Přesvědčení, že mír není možné zachránit usmířováním agresora, se stalo pravidlem, které nejen opravňovalo k podstoupení velkého rizika, ale jehož porušení bylo samo o sobě považováno za nejvyšší možné riziko. Když v polovině července vystoupil s veřejnou podporou Trumanova postupu i největší protivník politiky zadržování (*containment*) komunismu na americké levici, neúspěšný prezidentský kandidát z roku 1948 Henry A. Wallace, americká média to téměř nezaznamenala. Nejen proto, že bývalá hvězda liberálů byla již dávno za zenitem své popularity, ale především proto, že i podpora ze strany liberální levice byla považována za samozřejmou.⁵

Reakce Rady bezpečnosti OSN, která rychle přijala obě rezoluce předložené Spojenými státy v prvních dnech korejského konfliktu, stejně jako široká podpora

2 TRUMAN, Harry S.: *Memoirs*, sv. 2: *Years of Trial and Hope, 1946–1952*. New York, Doubleday & Co. 1956, s. 332 n.

3 *Harry S. Truman Library*, Independence (Missouri) (dále *HSTL*), Papers of George M. Elsey, záznam vojenského poradce George M. Elseyho z 27.6.1950 o schůzce s prezidentem Trumanem a státním tajemníkem Deanem Achesonem, informujících klíčové senátory a kongresmany o událostech v Koreji.

4 „Zůstat sedět, zatímco Korea se stane obětí nevyprovokovaného útoku, by nastartovalo ničivý řetězec událostí, které by s největší pravděpodobností vedly ke světové válce.“ (*Foreign Relations of the United States, 1950* (dále jen *FRUS* s příslušným vrocením), sv. VII: *Korea*. Washington, DC, U.S. Government Printing Office 1976, s. 140 – telegram úřadujícího politického poradce v Japonsku Williama J. Sebalda státnímu tajemníkovi Achesonovi z 25.6.1950.)

5 Wallace Sides With U.S. and U.N. on Korea, Splitting With Progressive Party Leadership. In: *Washington Post* (16.6.1950), s. 10. V opozici proti Trumanovým krokům v tu dobu byly již jen velmi solitérní postavy americké politiky, jako například Vito Marcantio, kongresman z New Yorku za Americkou stranu práce (*American Labor Party*), republikánský senátor z Utahu a starší mormonské církve Arthur V. Watkins nebo Trumanův missourijský odpůrce za každou cenu, republikánský senátor James P. Kem.

Generál Douglas MacArthur jako vrchní velitel jednotek OSN v Koreji sleduje 15. září 1950 z paluby velitelské lodě Mount McKinley vyloďení v přístavu Inčchon na jihu poloostrova. Vlevo MacArthurův pobočník, brigádní generál Courtney Whitney, vpravo major Edward M. Almond (foto en.wikipedia.org)

na domácí scéně potvrzovaly Trumanovi, že zvolený postup byl správný, a byly pro něj významným zdrojem sebevědomí. Plně se to projevilo v prvních dvou jeho velkých veřejných vystoupeních od počátku války, ve kterých 19. července informoval nejprve Kongres a poté americkou veřejnost o situaci v Koreji. Nedávno jmenovaný vrchní velitel ozbrojených sil Organizace spojených národů⁶ generál Douglas MacArthur sice prezidenta právě ujistil, že šance severokorejských jednotek na obsazení celého poloostrova pominula, ale vojenská situace byla stále ještě kritická. Pro Trumana však v dané chvíli bylo nejdůležitější, že se Spojené státy a jejich spojenci, tedy drtivá většina členských států OSN, dokázali postavit agresí na odpor. Reakce Organizace spojených národů jasně prokázala, že svět se poučil z fatálních chyb *appeasementu*, sdělil prezident v poledne 19. července kongresmanům a senátorům.⁷ Ve večerním poselství k národu, přenášeném v USA

6 Vedle jihokorejského vojska silám OSN početně dominovala americká armáda, jejíž stav se v Koreji z tří set tisíc příslušníků postupně zvýšil na téměř půl milionu. Do bojových operací v rámci sil OSN se dále zapojili v podstatně menším počtu vojáci z Velké Británie, Kanady, Turecka, Filipín, Nizozemska a dalších deseti zemí.

7 Namísto standardní publikace veřejných vystoupení amerických prezidentů v sérii *Public Papers of the Presidents of the United States*, vydávané průběžně americkou vládou

všemi významnými rozhlasovými a televizními společnostmi a do světa předávaném prostřednictvím Hlasu Ameriky a BBC a tlumočeném do třiatváceti jazyků, Truman toto hodnocení zopakoval a zároveň ocenil odhodlání Američanů postavit se komunistické agresi.⁸

Republikánská podpora politice demokratické administrativy měla pochopitelně i v tomto případě své limity. S blížícími se volbami do Kongresu začalo z republikánských pozic stále častěji padat obvinění, že komunistická agrese v Koreji byla důsledkem zahraničněpolitických chyb a omylů demokratické vlády, jejichž podstatou byl – *appeasement* komunismu.⁹ Podobně jako před volbami v roce 1948 se tak rozhořel souboj o to, která z obou velkých politických stran si přivlastní poučení z chyb *appeasementu* jako zbraň vlastní sobě a nikomu jinému. Na sklonku léta byla již frekvence nasazení argumentů odkazujících na předválečné události z obou stran tak vysoká, že newyorské *Timesy* považovaly za vhodné uveřejnit seriál článků popisujících klíčové okamžiky marného úsilí o předválečný *appeasement* nacismu. Čtenáře informovaly o zaměření seriálu v redakčním článku pod titulkem „Lekce *appeasementu*“,¹⁰ seriál samotný pak nazvaly – aby čtenář neměl o aktuálnosti historických statí žádných pochyb – „Za hnědou oponou“.¹¹

Hned na začátku kampaně dodal republikánským kritikům cennou municí vrchní velitel sil OSN v Koreji Douglas MacArthur, když záhy po převzetí svých velitelských povinností vyvolal první ze seriálu svých publikovaných rozepří s prezidentem. Generál kritizoval již delší dobu nedostatečnou podporu Washingtonu vládě generalissima Čankajška na Tchaj-wanu, především v záležitostech obrany ostrova.

(U.S. Government Printing Office) ve Washingtonu, zde odkazují na vynikající elektronickou edici, která nabízí i přístup k projevům z volebních kampaní a klíčových televizních předvolebních debat: WOOLLEY, John T. – PETERS, Gerhard (ed.): *The American Presidency Project: Harry S. Truman. XXXIII President of the United States, 1945–1953* [online]. Dokument č. 193 – zvláštní zpráva ke Kongresu informující o situaci v Koreji, 1950-07-19 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucs.edu/ws/index.php?pid=13560>.

8 *Tamtéž*. Dokument č. 194 – rozhlasový a televizní projev k americkému lidu o situaci v Koreji, 1950-07-19 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucs.edu/ws/index.php?pid=13561>; srv. také TROHAN, Walter: Truman Warns Nation of 'Hard Fight' Ahead: Assails Hoarding, Cites Need for Tax Rise. In: *Chicago Daily Tribune* (20.7.1950), s. 1.

9 Předseda Národní federace mladých republikánů (*Young Republican National Federation*) John Tope formuloval tato obvinění v odpovědi na Trumanovo poselství národu a použil přitom označení „Trumanova válka“ (Asserts Korea War Results of Appeasing Reds. In: *Chicago Daily Tribune* (21.7.1950), s. 4).

10 Lesson in Appeasement. In: *New York Times* (22.8.1950), s. 25.

11 SCHMIDT, Paul: Behind the Brown Curtain: Chief Interpreter of the Wilhelmstrasse. In: *Tamtéž* (21.8.1950), s. 1; TÝŽ: Behind the Brown Curtain, 2: Chamberlain Visits Hitler. In: *Tamtéž* (22.8.1950), s. 28; TÝŽ: Behind the Brown Curtain, 3: Munich Is Arranged. In: *Tamtéž* (23.8.1950), s. 31; TÝŽ: Behind the Brown Curtain, 4: The Outbreak of War. In: *Tamtéž* (24.8.1950), s. 28; TÝŽ: Behind the Brown Curtain, 5: France Surrenders. In: *Tamtéž* (25.8.1950), s. 23; TÝŽ: Behind the Brown Curtain, 6: Leopold and Other Prisoners. In: *Tamtéž* (26.8.1950), s. 15. Články byly převzaty ze Schmidtovy připravované knihy, která byla vydána o rok později (SCHMIDT, Paul: *Hitler's Interpreter*. Ed. R. H. C. Steed. New York, The Macmillan Co. 1951).

Na sklonku srpna připravil na to téma text, který měl být přečten jako jeho přednáška na sjezdu amerických válečných veteránů v Chicagu. Bez velkých cavityků v něm politiku Trumanovy administrativy v této otázce označil jako *appeasement* a defetismus. Prezident, který se o generálově záměru dozvěděl, mu zveřejnění sporu, který oprávněně považoval za vnitřní problém administrativy, zakázal. Přesto se text již den po plánované přednášce objevil v tisku.¹² Vyvolal značný poprask a vlnu republikánských útoků, ve kterých se to obviněními z *appeasementu* jenom hemžilo.¹³

Strategie republikánů byla jednoduchá – nebavme se o tom, jak Spojené státy reagovaly, když válka vypukla, ptejme se, proč k ní muselo dojít. S naléhavostí kladl tuto otázku ve svých projevech kongresman Richard Nixon, nemilosrdně útočící na křeslo senátora za stát Kalifornie,¹⁴ jakoukoli zásluhu demokratů na rozchodu s *appeasementem* odmítal ve svých vystoupeních veterán Robert A. Taft, usilující potřetí o senátorský mandát za Ohio proti bezprecedentně financované a celostátně podporované kampani, ke které se spojili Demokratická strana, levicoví aktivisté a mocné odborářské ústředny.¹⁵ Korea se stala jedním z hlavních témat voleb a podobu tohoto tématu jednoznačně určovali republikáni.¹⁶ Nic na tom nezměnil ani příznivý vývoj na bojišti, na kterém jednotky OSN po vylodění v Inčchonu rozhodně převzaly iniciativu. *Appeasement* v Asii v jednom balíku s obviněním, že demokraté jsou obecně „měkcí na komunismus“, se stal platformou, na jejímž základě byli poraženi klíčoví spojenci Trumanovy administrativy v Senátu Scott Lucas z Illinois a Millard E. Tydings z Marylandu. S její pomocí se naopak do Senátu prodral brutální kritik údajného *appeasementu* demokratů vůči komunismu Nixon, s její pomocí své křeslo obhájil nezníčitelný Taft. Demokraté, hluboce rozdělení ve vnitropolitických otázkách, si udrželi těsnou většinu v obou komorách Kongresu, ale vliv prezidenta na dění na Kapitolu dramaticky poklesl. Komentátoři se shodli, že výsledek voleb, kterých se zúčastnil rekordní počet voličů, posílil republikány a protitrumanovskou opozici uvnitř Demokratické strany. Někteří z nich vyslovili

12 Text of Gen. M'Arthur's Statement on Formosa. In: *Washington Post* (29.8.1950), s. 6.

13 FISHER, John: Hall M'Arthur In Capital: Truman Formosa Policy Branded Appeasement. Ban on Message Creates Furor in Washington. In: *Chicago Daily Tribune* (29.8.1950), s. 1.

14 „Jak se může někdo odvážit vyhlášovat za úspěšnou asijskou zahraniční politiku, která nás dovedla k válce v Koreji.“ (KORMAN, Seymour: Nixon Assails Policy Leading To Korean War. In: *Tamtéž* (31.10.1950), s. 22.)

15 V dopise senátorovi Arthuru Vandenbergovi popsal Taft svůj postup takto: „Opakovaně jsem poukazoval na to, že politika *appeasementu* byla v Evropě zastavena teprve poté, co jste vstoupil do hry v San Francisku a poté v Německu, že ale stejná prokomunistická politika pokračovala v Asii a vedla k vítězství komunistů v Číně a ke korejské válce.“ (WUNDERLIN, Clarence E., Jr. (ed.): *The Papers of Robert A. Taft*, sv. 4: 1949–1953. Kent (Ohio), Kent State University 2006, s. 208.)

16 Viz PHILLIPS, Cabel: Four National Issues Play Role In Election: Korea, Communism, Fair Deal and Efficiency Are the Major Topics. In: *New York Times* (29.10.1950), s. 139.

vážné pochybnosti o tom, zda vláda bude vůbec schopna najít nějaký *modus vivendi* s novým Senátem na poli zahraniční politiky.¹⁷

Appeasement podle MacArthura a reakce na čínskou intervenci v Koreji

Volební půtky na téma korejského konfliktu se odehrávaly v době, kdy na politické a mediální scéně panoval ohledně vývoje na skutečném bojišti zřetelný optimismus. Od úspěšného vylovení v Inčchonu v polovině září 1950 se kompetentní washingtonské úřady věnovaly především přípravě okupace, hospodářské obnovy a politické rekonstrukce sjednocené Koreje. Ta se měla stát ukázkovým příkladem toho, jak efektivně dokáží západní demokracie pomáhat svým přátelům v rozvojovém světě.¹⁸ Sebevědomé plány nebrzdily ani množící se zprávy o tom, že síly OSN narazily na korejském území na jednotky složené z čínských vojáků. Hrozba čínské intervence však nebyla vnímána jako akutní, strategická ani nezvládnutelná, a to hlavně v důsledku hodnocení, jež předkládal generál MacArthur, nezpochybnovaná (a po vylovení v Inčchonu nezpochybnitelná) vojenská autorita pro Dálný východ. MacArthur cíleně vyzařoval suverenitu nejen ve vztahu ke svému vojenskému okolí, ale i k americké veřejnosti. Při osobním setkání s prezidentem na ostrově Wake v polovině října se netajil přesvědčením, že odpor nepřitele ustane na celém poloostrově do konce listopadu.¹⁹ A přestože již v následujících týdnech začal zaostávat za slíbeným harmonogramem, nedal nikdy najevo nejmenší pochybnost o rychlém konci války.

V rozporu s postoji vrchního velitele sil OSN přicházely do Washingtonu již od září alarmující informace ze zahraničí, které varovaly před narůstajícím nebezpečím čínské intervence. Množit se začaly především poté, co se jednotky OSN přiblížily k 38. rovnoběžce. Na počátku října zaslali Američanům velmi důrazné varování Britové, podle nichž by vstup čínských jednotek do konfliktu – ať již coby řádné armády, nebo jako dobrovolníků – v případě překročení této linie „nebylo možné v žádném případě vyloučit“.²⁰ Třetího října, pouhý den poté co do státního departmentu (ministerstva zahraničí) dorazilo britské varování, potvrdil jeho závažnost zdroj nad jiné autoritativní. Ministr zahraničí čínské komunistické vlády Čou En-laj si předvolal indického velvyslance Kavalama Madhava Panikkara a sdělil mu, že pokud MacArthurova vojska překročí hranice mezi Jižní a Severní Koreou,

17 Viz KROCK, Arthur: Voting Record Set: 40 Millions Go to Polls in Off-Year – Party Labels Are Ignored. Labor Also Set Back. Some Prominent Backers of Truman Defeated – His Influence Cut. In: *New York Times* (8.11.1950), s. 1.

18 Srv. informaci Deana Achesona o sestavení speciálního týmu, který měl pomoci nastartovat poválečnou rekonstrukci země, na zasedání kabinetu v pátek 29. září 1950 (*HSTL*, President's Secretary's Files, Matthew J. Connolly Papers, Cabinet, 29.9.1950).

19 *FRUS*, 1950, sv. VII, s. 949 – jádro prohlášení učiněného na tiskové konferenci na ostrově Wake, 15.10.1950.

20 *Tamtéž*, s. 813–816, nedatovaná zpráva britského velvyslanectví ve Washingtonu pro státní department (doručeno poradci pro otázky Dálného východu Deanu Ruskovi kurýrem 2.10.1950 v 10 hodin dopoledne).

Čínští dobrovolníci na podzim 1950 překračují pohraniční řeku Ja-lu, aby se zapojili do válečného konfliktu na Korejském poloostrově (foto en.wikipedia.org)

komunisté vyšlou na poloostrov své jednotky.²¹ V následujících dnech a týdnech obdrželo americké ministerstvo zahraničí řadu sdělení od spojeneckých diplomatických služeb potvrzujících, že Peking myslí své hrozby vážně.²²

Neotřesitelné sebevědomí vrchního velitele sil OSN však i nadále nastavovalo laťku rizika pro strategické diskuse ve Washingtonu. To spolu s obecnou atmosférou předvolebních diskusí způsobilo, že zastánci strategie obnovení *statu quo ante bellum*, tedy ukončení spojeneckého postupu na 38. rovnoběžce, neměli šanci se prosadit. Štáb pro politické plánování (*Policy Planning Staff* – PPS), který byl strategickým mozkiem státního departmentu, sice připravil již na konci července materiál, v němž varoval před nebezpečím sovětské nebo čínské intervence a požadoval ohraničit striktně prostor pro vojenské operace 38. rovnoběžkou.²³ Politická životnost tohoto materiálu však byla velmi nízká. Ředitel teritoriálního odboru

21 *Tamtéž*, s. 839 – telegram amerického pověřence ve Spojeném království Julia C. Holmese adresovaný státnímu tajemníkovi, Londýn, 3.10.1950.

22 Opakovaně Američany varovala například nizozemská diplomatická služba, která se těšila uznání pro své velké expertní zkušenosti na Dálném východě (srv. např. *tamtéž*, s. 858 n. – telegram amerického velvyslance v Nizozemí Seldena Chapina adresovaný státnímu tajemníkovi, Haag, 3.10.1950).

23 *Tamtéž*, s. 449–454 – koncept memoranda Štábu pro politické plánování z 22.7.1950. Tento dokument cituje a na tuto epizodu upozorňuje Wilson D. Miscamble v publikaci *George F. Kennan and the Making of American Foreign Policy, 1947–1950* (Princeton, Princeton University Press 1992, s. 323 n.).

severovýchodní Asie ve státním departmentu John M. Allison považoval okamžitě po jeho přečtení za nutné obrátit se na ředitele štábu Paula Nitzeho a vyjádřit s plným důrazem a oficiálně svůj zásadní nesouhlas s jeho filozofií a závěry. Pokud by Spojené státy postupovaly podle tohoto návrhu, neměli by se agresori podle Alisona už čeho obávat – v tom nejhorším případě, který by je mohl potkat, by jen museli začít znovu.²⁴

Zdá se, že na podzim 1950 měla tato razantní interpretace *mnichovského poučení* ve vztahu ke korejskému konfliktu ve Washingtonu podporu drtivé většiny kompetentních politiků a úředníků. Součástí poučení zjevně i nadále zůstával doplněk, o který je rozšířil za války prezident Roosevelt, totiž že efektivní odpověď na agresi musí zahrnovat i úplnou porážku agresora, která mu znemožní jeho krok zopakovat. Štáb pro politické plánování rychle připravil pod Nitzeho vedením revidovaný text, který sice obsahoval upozornění na rizika postupu za 38. rovnoběžku, ale netrval na tom, aby tento postup byl vyloučen. S rozhodnutím se mělo počkat, až bude k dispozici více informací vojenského i politického charakteru.²⁵ Dveře pro tažení na sever byly otevřeny. Osmadvacátého září schválil Truman MacArthurův plán operací a následujícího dne generál obdržel souhlas od Spojených náčelníků štábu (*Joint Chiefs of Staff* – JCS).²⁶ Definitivní rozkaz svým jednotkám, aby postoupily všemi silami k severní hranici Koreje, vydal MacArthur 24. října.²⁷ Osmadvacátého října pak schválili Spojení náčelníci štábu, státní department a prezident instrukce pro okupaci Severní Koreje.²⁸

Státní department nicméně začínal projevovat vůči generálovým plánům jistou obezřetnost. Přispíval k tomu i postoj britských spojenců. Ti na rozdíl od Američanů oficiálně uznali čínskou komunistickou vládu již v lednu 1950 a vůči tažení na sever se netajili značnými obavami. Bylo přitom zjevné, že nechovali plnou důvěru v úsudek vrchního velitele, jakkoli i oni v té době věřili, že převaha jednotek OSN na korejském bojišti je zásadní a že ani případná čínská intervence by nezlomila jejich ofenzivní potenciál. Požadovali proto od Američanů, aby v takovém případě MacArthur nesměl podnikat odvetné akce mimo území Koreje bez explicitního souhlasu prezidenta.²⁹

V tomto směru nacházeli Britové ve Washingtonu plnou podporu. Jak státní department, tak Bílý dům sice věřily, že generál je schopen rychle rozdrtit síly protivníka na celém území Koreje a ukončit tak válku na poloostrově, neměly však ani v nejmenším v úmyslu umožnit mu, aby vtáhl Spojené státy do otevřeného konfliktu

24 *FRUS*, 1950, sv. VII, s. 458–461 – memorandum ředitele odboru severovýchodní Asie Johna M. Allisona adresované řediteli Štábu pro politické plánování z 24.7.1950.

25 *Tamtéž*, s. 469–473 – koncept memoranda připraveného Štábem pro politické plánování.

26 *Tamtéž*, s. 826 – telegram státního tajemníka Deana Achesona adresovaný vrchnímu veliteli pro Dálný východ, Washington, 29.9.1950.

27 *Tamtéž*, s. 995, ediční poznámka.

28 *Tamtéž*, s. 1007–1010 – telegram státního tajemníka Deana Achesona pro americké velvyslanectví v Jižní Koreji, Washington, 28.10.1950.

29 *Tamtéž*, s. 931 n. – záznam o rozhovoru mimořádného zplnomocněného velvyslance (*Ambassador at Large*) v OSN Philipa C. Jessupa, Washington, 12.10.1950.

s Čínou. Když se 6. listopadu státní department dozvěděl, že MacArthur plánuje ještě téhož dne bombardovat mosty přes řeku Ja-lu, tvořící hranici mezi Koreou a Čínou, razantně to odmítl, kromě jiného se zdůvodněním, že existuje závazek nepodnikat akce proti mandžuskému břehu řeky bez konzultace s britskými spojenci.³⁰ Státní tajemník Acheson se okamžitě spojil s prezidentem, získal jeho souhlas³¹ a generál obratem obdržel rozkaz Spojených náčelníků štábu, aby nezahajoval žádné takové útoky, dokud k tomu nedostane rozkaz.³²

MacArthurova reakce na rozhodnutí nadřízených byla příznačná. V telegramu, který o dva dny později odeslal do Washingtonu, vášnivě varoval před oslabováním vůle k dosažení deklarovaných cílů OSN v Koreji, které podle něj zahrnovaly vytvoření sjednoceného a svobodného státu. Pokus Britů podřídit jeho rozhodování o strategických krocích důslednější politické kontrole označil za *appeasement*, obvinil Londýn ze snahy uplatit čínské komunisty částí korejského území a přímo přirovnal tento krok k Mnichovské dohodě: „Britská snaha usmířit čínské komunisty tím, že se jim dá pruh Severní Koreje, o kterém se tolik píše, nachází svůj historický precedens v kroku, který Velká Británie, Francie a Itálie učinily v Mnichově 29. září 1938, když postoupily Německu Sudety, strategicky důležité pohoří chránící českou kotlinu, aniž by Československo bylo přítomno, ba dokonce navzdory protestu jeho vlády.“ Poté považoval MacArthur za nutné poměrně rozsáhle vyčíslit konkrétní následky historické Mnichovské dohody. Poučení, které z této ukázky důsledků politiky *appeasementu* plyne, mělo podle generála obecnou platnost: „Nejsem si vědom jediné výjimky, která by mohla vrhnout stín pochybnosti na platnost tohoto poučení,“ uzavřel svůj výlet do nedávné historie.³³

Argumenty založené na *poučení z Mnichova* tentokrát, na rozdíl od sporu o překročení 38. rovnoběžky, nepřispěly ke změně postoje Trumanovy administrativy. Generál MacArthur povolení k útokům proti cílům na samotné čínsko-korejské hranici nedostal. Je přitom těžké ubránit se dojmu, že prezident a jeho spolupracovníci byli vděční za možnost přenést alespoň část zodpovědnosti za své rozhodnutí na britského spojence. Situaci jim usnadnila skutečnost, že tentokrát se generálovi nepodařilo zmobilizovat na svou podporu svůj politický fanklub. Jak tomu bylo v jeho sporech s prezidentem a washingtonským establishmentem pravidlem, nezůstala sice ani tato jeho rozepře dlouho utajena veřejnosti – deník *Chicago Daily Tribune* o ní informoval na titulní straně v článcích s poměrně vysokým výbušným politickým potenciálem³⁴ – ale než se mohla celá kauza rozvinout, dostala se do zcela nového světla. Na konec listopadu naplánoval MacArthur velkou závěrečnou ofenzivu,

30 *Tamtéž*, s. 1055–1057 – záznam o rozhovoru státního tajemníka z 6.11.1950.

31 *Tamtéž*, s. 1057.

32 *Tamtéž*, s. 1057 – rozkaz Spojených náčelníků štábu vrchnímu veliteli pro Dálný východ, Washington, 6.11.1950.

33 *Tamtéž*, s. 1107–1110 – telegram vrchního velitele sil OSN pro Spojené náčelníky štábu, Tokio, 9.11.1950.

34 MANLY, Chesly: Britain Seeks a Munich With Chinese Reds: Plan Deal to Save Hong Kong. In: *Chicago Daily Tribune* (22.11.1950), s. 1; TÝŽ: U.S., Britain Clash On Red Appeasement: Dulles Backs U. N. Probe in China. In: *Tamtéž* (23.11.1950), s. 1.

kteřá měla s definitivní platností ukončit válku a předat vládu nad sjednocenou zemí „korejskému lidu“.³⁵ V „den D“, 24. listopadu 1950, se generál osobně připojil ke svým jednotkám. Obklopen v tento historický moment podle svého zvyku početnou skupinou válečných zpravodajů, pronesl v hovoru se svými důstojníky větu, kterou ještě téhož dne zopakovala média po celých Spojených státech: „Doufám, že dodržím svůj slib vojákům, že budou do Vánoc doma.“³⁶

Následujícího dne bylo vše jinak. Do konfliktu v Koreji vstoupily v plné síle jednotky čínských komunistů, dlouhodobě pro tento krok připravované.³⁷ MacArthurova ofenziva se zhroutila a jeho síly čelily hrozbě katastrofy, která mohla přesáhnout veškeré dosavadní temné zkušenosti amerických válečných tažení. Představa ozbrojeného konfliktu s obrovským asijským protivníkem vyvolávala ty nejhorší obavy. Strážlivý Hanson W. Baldwin pro newyorské *Timesy* napsal: „Spojené státy dnes čelí největšímu nebezpečí v naší historii. Vojenský, hospodářský a politický rozvrat západní civilizace a našeho amerického způsobu života je tím, co může nastat, pokud nebudeme hrozbě z Východu čelit směle, tvořivě a spojeným úsilím.“³⁸ Zahraněčněpolitické a bezpečnostní koncepce vypracované a přijaté během předcházejících let byly podrobeny zásadní zkoušce. V intenzivních veřejných i kabinetních diskusích byly testovány principy americké politiky a poučení z *Mnichova* se znovu stalo významnou součástí argumentačního arzenálu těchto diskusí. Z úvah o jeho aplikaci však zmizely kondicionály.

Harry Truman v této zkoušce dostal svým standardům. Na tiskové konferenci 30. listopadu 1950 se znovu přihlásil k zásadám, které vyhlásil v souvislosti s vypuknutím korejského konfliktu. Odmítl možnost, že by jednotky OSN mohly vyklidit pole, a zopakoval, že pokud nebude agrese zastavena v Koreji, rozšíří se napříč Asií a Evropou a zasáhne i západní polokouli. V následující části konference pak dal zcela nedvojsmyslně najevo, jak vážně své prohlášení míní: „Použijeme veškeré kroky, které budou potřebné, tak jak jsme to vždy dělali,“ řekl a na dotaz, zda to zahrnuje i použití atomové bomby, odpověděl: „Zahrnuje to všechny zbraně, které máme.“³⁹ Tisková služba Bílého domu vydala sice krátce po skončení tiskové konference prohlášení, které se snažilo poněkud otupit hrot těchto slov,⁴⁰ ale není důvodu pochybovat o tom, že prezident je myslel tak, jak je říkal, a v tomto smyslu

35 PARROT, Lindsay: 7 Divisions Strike; Americans Crossing a Frozen Stream in North Korea. In: *New York Times* (24.11.1950), s. 1.

36 MacArthurův výrok vypustila do světa agentura The Associated Press (srv. DONOVAN, Robert J.: *Tumultuous Years: The Presidency of Harry S. Truman, 1949–1953*. New York, W. W. Norton 1982, s. 303).

37 K otázce vstupu komunistické Číny do korejského konfliktu nejpodrobněji viz JIAN, Chen: *China's Road to the Korean War: The Making of the Sino-American Confrontation*. New York, Columbia University Press 1994.

38 BALDWIN, Hanson W.: Greatest Peril for U.S.; Western Civilization Faces Destruction if Threat From East Is Not Met Boldly. In: *New York Times* (1.12.1950), s. 4.

39 WOOLLEY, J. T. – PETERS, G. (ed.): *The American Presidency Project: Harry S. Truman* [online]. Dokument č. 295 – tisková konference prezidenta, 1950-11-30 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=13673>.

40 *Tamtéž*.

je také interpretovala americká média. „Prezident Truman dnes prohlásil, že síly Spojených národů v Koreji jsou odhodlány bojovat za spravedlnost a světový mír až do hořkého konce, a varoval, že bude-li to nutné, jsme připraveni použít atomovou bombu, abychom dosáhli vítězství,“ referovaly o tiskové konferenci newyorské *Timesy*.⁴¹

Skutečnost, že Truman byl připraven použít v případě nutnosti atomovou pumu, však neznamená, že ji považoval za žádoucí nástroj k řešení korejské krize. Prezident i jeho nejbližší spolupracovníci uvažovali jiným směrem. Specialisté státního departmentu připravili na počátku prosince podklad pro Deana Achesona, ve kterém byly americké cíle v Koreji formulovány jednoznačně defenzivně. Zastavit agresi ze severu podle nich zůstávalo hlavním cílem, zároveň však zdůrazňovali nutnost lokalizovat stávající konflikt a vyhnout se válce s Čínou a se Sovětským svazem.⁴² Tento přístup pak státní tajemník a jeho nejbližší spolupracovníci prezentovali na strategické konferenci s kolegy z ministerstva obrany a s nejvyššími veliteli ozbrojených sil, která se konala v Pentagonu 3. prosince. Dali zde jasně najevo, že nemají ani v nejmenším v úmyslu podnikat kroky, které by mohly vést k válce s komunistickou Čínou, a že se i nadále chtějí držet principu, který od počátku druhé světové války určoval globální strategii Spojených států a který stanovil, že prioritním bojištěm je pro USA Evropa. Zároveň však představitelé státního departmentu zdůraznili další platnost zásady, že není možné dopustit, aby si kdokoli a kdekoli na mezinárodním společenství vynucoval cokoli prostřednictvím agrese. Achesonova pravá ruka pro otázky Dálného východu Dean Rusk v diskusi přesně definoval pozici státního departmentu jako „střední cestu mezi appeasementem a světovou válkou“.⁴³

Pustit se do války s komunistickou Čínou neměli nejmenší chuť ani hostitelé strategické konference v Pentagonu. Vystoupení představitelů ozbrojených sil v diskusi dokonce ve svém celku vyznívala méně bojovně než promluvy politiků. Generálové a admirálové si uvědomovali, jak nízká je podpora pro takovéto střetnutí na mezinárodní scéně. Přijímali tuto skutečnost sice s hořkostí – předseda Spojených náčelníků štábu, čerstvě pětihvězdičkový generál Omar Bradley obvinil dokonce evropské spojence z podléhání *appeasementu*⁴⁴ – nenaléhali však na státní department, aby se pokusil postoj Evropanů změnit. Hlavní důvod obav amerických vojáků spočíval v hodnocení důsledků eventuálního konfliktu s Čínou. Válka

41 LEVIERO, Antony: Truman Gives Aim. In: *New York Times* (1.12.1950), s. 1.

42 *HSTL*, President's Secretary's Files, Dean Acheson Papers, Secretary of State, záznamy o rozhovorech, poznámky pro státního tajemníka, 1.12.1950.

43 *FRUS*, 1950, sv. VII, s. 1326 n. – záznam o rozhovoru mimořádného zplnomocněného velvyslance v OSN Philipa C. Jessupa, Washington, 3.12.1950. Je zajímavé, že téměř totožné formulace použil téhož dne ve svém článku dobře informovaný a na vládní kruhy napojený komentátor newyorských *Timesů*: RESTON, James: Diplomats Face Grim Fact Of Military Defeat: Task Is to Find Middle Way Between Appeasement and General War. In: *New York Times* (3.12.1950), s. E3.

44 *FRUS*, 1950, sv. VII, s. 1325–1327 – záznam o rozhovoru mimořádného zplnomocněného velvyslance v OSN Philipa C. Jessupa, Washington, 3.12.1950.

s asijským obrem hrozila rychle vyčerpat veškeré americké rezervy, které by pak chyběly v případném střetnutí s hlavním protivníkem, Sovětským svazem. Vojáci proto bez problémů akceptovali postoj státního departmentu. V materiálu, který necelý týden po konferenci v Pentagonu připravili náčelníci štábu pro Radu pro národní bezpečnost (*National Security Council* – NSC), byl bezprostřední cíl stanoven jako „vytvoření a udržení obranných pozic na linii poblíž korejských hranic“. Pokud šlo o celkové řešení situace, která v Koreji vznikla, doporučovali náčelníci velmi důrazně vypořádat se s čínskou intervencí politickými prostředky. Přednost měl mít postup prostřednictvím OSN, „který by zahrnoval ujištění pro čínské komunisty o našich záměrech“.⁴⁵

Ještě větší obavy z možného konfliktu s kontinentální Čínou než ve Washingtonu zavládly na počátku prosince 1950 mezi jeho evropskými spojenci. V hlavních městech západní Evropy neznali průběh diskusí uvnitř Trumanovy administrativy, zaregistrovali však prezidentovy výroky na tiskové konferenci z 30. listopadu a nabyli dojmu, že Američané se chystají k nebezpečné hře, která by mohla skončit jadernou válkou.⁴⁶ Britové jako nejbližší američtí spojenci se dokonce vzhledem k závažnosti situace rozhodli nespolehat v komunikaci s Washingtonem pouze na diplomatické kanály. Premiér Clement Attlee se vypravil do Spojených států, aby projednal americké plány osobně s prezidentem Trumanem. Jejich pětidenní jednání v mnohém připomínalo slavná setkání vůdců obou zemí z dob druhé světové války. Tematicky pokrývalo široký okruh otázek mezinárodní bezpečnosti včetně jejích ekonomických aspektů, prioritou však samozřejmě byla situace na Korejském poloostrově.⁴⁷

Rozhovory, které začaly v atmosféře velkého pesimismu ohledně dalšího vývoje na bojišti, potvrdily, že Američané a Britové se sice neshodnou v některých hodnoceních situace na Dálném východě, ale jsou zajedno ve strategických principech. Ukázalo se, že pro Londýn i Washington je jednoznačnou prioritou obrana Evropy a že obě vlády se chtějí vyhnout konfliktu s Čínou.⁴⁸ Podobně jako při předcházející poradě na půdě Pentagonu byli i tentokrát na americké straně politici naladěni bojovněji než vojáci. Především Truman opakovaně zdůrazňoval, že rozhodnutí vyhnout se všeobecné válce s čínskými komunisty neznamená, že se Američané chystají vyklidit Koreu bez boje.⁴⁹

45 *HSTL*, President's Secretary's Files, Harry S. Truman Papers, schůze Rady pro národní bezpečnost č. 72 z 22.11.1950, stanoviska Spojených náčelníků štábu z 9.11.1950.

46 K rozvaze vyzývali např. Nizozemci. Podle jejich mínění byla v sázce další existence evropské civilizace a k její záchraně „může být nutná i jistá ztráta tváře v orientu“. (*FRUS*, 1950, sv. VII, s. 1307 – telegram amerického velvyslance v Nizozemí Seldena Chapina adresovaný státnímu tajemníkovi, Haag, 2.12.1950.)

47 Podrobně k průběhu jednání viz DINGMAN, Roger: Truman, Attlee, and the Korean War Crisis. In: NISH, Ian (ed.): *The East Asian Crisis, 1945–1951: The Problem of China, Korea and Japan*. London, London School of Economics 1982, s. 1–42; TÝŽ: Atomic Diplomacy during the Korean War. In: *International Security*, roč. 13, č. 3 (zima 1988–1989), s. 50–91.

48 *FRUS*, 1950, sv. VII, s. 1361–1374 – záznam delegace Spojených států z první schůzky prezidenta Trumana s premiérem Attleem, Washington, 4.12.1950.

49 Podle amerického záznamu z jednání prezident „chtěl, aby bylo zcela jasné, že neopouštíme své přátele ve chvíli, kdy to s nimi vypadá špatně“. (*Tamtéž*, s. 1395 – záznam delegace

Zásadní rozpor mezi anglosaskými spojenci nastal, když začali diskutovat o konkrétním postupu. Jejich představy o tom, jak přimět čínské komunisty k jednání a nakonec ke kompromisu, znamenajícímu východisko ze situace, která hrozila stát se pro Západ strategickou pastí, se významně lišily. Britové odmítli veškeré americké úvahy o možnosti „omezené války“ proti Číně, které měly poměrně široký rozptyl od ekonomických opatření přes blokádu až po „omezené bombardování“. Američané naopak neměli vůbec v úmyslu pouštět se do úvah, zda by bylo možné kompromisu dosáhnout pomocí ústupků některým Mao Ce-tungovým požadavkům. V této fázi diskusí se znovu ukázalo, jak mocně ovlivňovalo uvažování a rozhodování Trumana a jeho nejbližších spolupracovníků *poučení z Mnichova*. Americkou reakci na britský návrh, aby se zvážila podpora snahám kontinentální Číny získat křeslo v Radě bezpečnosti OSN, formuloval státní tajemník Dean Acheson. Označil takovýto krok za pokus vykoupit si na agresorovi čas potřebný ke konsolidaci vlastních sil a jednoznačně jej odmítl, přičemž neváhal britským spojencům naznačit, že by se měli poučit z historie: „Tyto pokusy nebyly nikdy v minulosti úspěšné. Kdybychom k nim přikročili teď, bylo by velmi obtížné získat si srdce našich lidí, tak aby dotáhli hrubou práci do konce. Ve skutečnosti by takový plán nefungoval. Někdy čas se dá koupit, ale nebylo by ho dost. Pouze by to rozdělilo naše lidi, kteří by začali mít pocit, že jsme zradili své zásady, a pokud by k válce došlo, nezůstala by nám žádná morální opora.“⁵⁰

Nakonec Britové před americkou neústupností v této otázce rezignovali. Přistoupili na ujištění svých partnerů, že se zdrží všech kroků, které by mohly vést k rozšíření konfliktu s Čínou za hranice Korejského poloostrova, a vzdali se snah obrousit hrany americké politiky vůči čínským komunistům. Významný byl pro ně jistě i výsledek krátkého rozhovoru prezidenta s premiérem mezi čtyřma očima, během nějž se Attleemu dostalo ujištění, že Spojené státy nepoužijí jadernou zbraň bez konzultace s britským spojencem.⁵¹ Zásadní roli však sehrála především změněná situace na korejském bojišti. Během pěti dnů americko-britských konzultací se totiž radikálně změnila očekávání amerického velení ohledně dalšího vývoje. Jestliže na první schůzce 4. prosince generálové v zásadě vyloučili možnost udržet souvislou frontu napříč poloostrovem a směřovali ve svých úvahách především k zajištění evakuace jednotek OSN, pak před posledním kolem jednání o čtyři dny později ujistili oba státníky, že MacArthur bude schopen udržet předmostí u Pusanu libovolně dlouho, a odhadli, že nejspíš dokáže vytvořit obrannou linii na jih od Soulu. Generál Bradley poté v diskusí shrnul hodnocení nové situace v to nejdůležitější – spojenci již nejednali pod tlakem.⁵²

Spojených států z druhé schůzky prezidenta Trumana s premiérem Attleem, Washington, 5.12.1950.)

50 *Tamtéž*, s. 1452 n.

51 *Tamtéž*, s. 1462 – memorandum pro záznam mimořádného zplnomocněného velvyslance v OSN Philipa C. Jessupa, Washington, 7.12.1950.

52 *Tamtéž*, s. 1472 – záznam delegace Spojených států z šesté schůzky prezidenta Trumana s premiérem Attleem, Washington, 8.12.1950.

Opření o znovunalezenou sebedůvěru vojáků dospěli politici poměrně rychle k dohodě o dalším postupu, která vycházela z principu „jednání s Číňany ano, ústupky předem v žádném případě“. Americký přístup k celé záležitosti našel výrazné vyjádření v závěrečném komuniké z britsko-amerických jednání. Attlee a Truman v něm jednoznačně a explicitně odmítli jakýkoli náznak *appeasementu* a prohlásili za jedinou záruku míru schopnost čelit společně s Organizací spojených národů agresí na Dálném východě nebo kdekoli jinde.⁵³ Transatlantičtí spojenci jako klíčové sloupy poválečného systému mezinárodní bezpečnosti se explicitně přihlásili k *poučení z Mnichova* a prohlásili je za obecně platný princip. Jakkoli není důvodu pochybovat o tom, že především na americké straně šlo o upřímnou deklaraci obecně sdílených názorů, je třeba si zároveň povšimnout, že v atmosféře, kterou během týdne po spektakulárním vstupu čínských „dobrovolníků“ vytvořila americká média, si oba lídři mohli jen těžko dovolit nedistancovat se jasně od „mnichovské“ alternativy řešení mezinárodních problémů.

Přílet britského premiéra do Washingtonu ve chvíli největší mezinárodní krize od konce druhé světové války rozpoutal totiž vlnu spekulací, ve kterých hrály významnou roli tradiční americké předsudky vůči politice Spojeného království. Komentátoři předních amerických listů svorně (a nikoli bez opodstatnění) vyslovovali podezření, že Attlee bude s ohledem na britské državy na Dálném východě, především na Hongkong, naléhat na dohodu s čínskými komunisty za každou cenu. Svorně též takovouto možnost odmítali. „Ani Asie, ani Evropa nemohou být zachráněny nějakým druhem Mnichova, i kdyby se tomu dal nějaký stravitelnější název. Vynucený ‘ústupek’ nebo nyní učiněný ‘kompromis’ povedou k tomu, že příště si komunisté urvou ještě větší kus,“ psal Hanson Baldwin v *New York Times*.⁵⁴ Příznačně přitom bylo, že odmítnutí *appeasementu* bylo společně často velmi rozdílným názorům na konkrétní řešení, od stažení z Koreje a koncentrace na obranu Evropy až po jaderné bombardování Číny.⁵⁵ Frekvence odkazů na *poučení z Mnichova* a obecně na krach *appeasementu* v těchto dnech opět mimořádně zhoustla. Zajímavé přitom je, že jakkoli hodnotový obsah pojmů *Mnichov* a *appeasement* byl ve všech případech jednoznačný, konkrétní historické souvislosti již čtenářům nejspíš unikaly. List *Chicago Daily Tribune* považoval za nutné otisknout článek shrnující základní data o souvislostech a důsledcích *Mnichova*,⁵⁶ *Washington Post* zase v poznámce vydavatele usoudil, že je třeba připomenout zjevně již ne všeobecně známou skutečnost, že kdysi patřilo slovo *appeasement* „k sortě vzbuzující respekt“.⁵⁷

53 Tamtéž, s. 1477; viz též WOOLLEY, J. T. – PETERS, G. (ed.): *The American Presidency Project: Harry S. Truman* [online]. Dokument č. 301 – společné prohlášení následující po diskusi s ministerským předsedou Velké Británie, 1950-12-08 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=13681>.

54 BALDWIN, Hanson W.: Crossroads in Korea: Appeasement Opposed as Offering No Solution of the Present Allied Crisis. In: *New York Times* (6.12.1950), s. 4.

55 Report From the Nation: Facing the Crisis. Views on the National Emergency, Foreign Policy, Controls and Unity. In: *Tamtéž* (17.12.1950), s. E3.

56 ‘Dunkerque’ and ‘Munich’ – What the Words Mean. In: *Chicago Daily Tribune* (7.12.1950), s. 3.

57 Appeasement. In: *Washington Post* (8.12.1950), s. 26.

Generál Douglas MacArthur (1880–1964) a prezident Harry S. Truman (1894–1972) tváří v tvář. Během korejské války se z nich stali nesmiřitelní protivníci v uplatňování zásad odmítání appeasementu (foto www.modestoradiomuseum.org)

Britská delegace se rozhodla šířícím se podezřením čelit již v průběhu jednání. Premiér Attlee se na setkání s novináři ve washingtonském Press Clubu zřekl jakékoli snahy o *appeasement* na Dálném východě a ujistil Američany, že Velká Británie bude stát po jejich boku v časech dobrých i zlých. Americká média přijala jeho ujištění příznivě, jakkoli nepovažovala za nutné je zařadit na titulní stránky.⁵⁸ Na ně se dostala až informace o závěrečném komuniké z jednání mezi Attleem a Trumanem, a to ve velmi výrazné úpravě. Slova o odmítnutí *appeasementu* přitom vždy tvořila součást hlavních titulků.⁵⁹ Skutečnost, že američtí a britští představitelé se shodli právě v tomto bodě, byla všeobecně považována za významnou a pozitivní. Redaktoři newyorských *Timesů* prolistovali pečlivě noviny z celých Spojených států a zjistili, že jejich komentáře se shodují ve dvou klíčových otázkách – v tom, že skutečným nepřítelem USA je Sovětský svaz a že „*appeasement* nepřípadá v úvahu“.⁶⁰

58 Washington and Korea. In: *New York Times* (7.12.1950), s. 32; Appeasement Not His Goal, Attlee Says at Press Club. In: *Washington Post* (7.12.1950), s. 17.

59 RESTON, James: Basic Rifts Stand; Accord Lacking on Seat in U.N., Recognition Issue and Formosa. In: *New York Times* (9.12.1950), s. 1; Truman, Attlee to Rush Defenses, Agree to Bar Korea Appeasement. In: *Washington Post* (9.12.1950), s. 1; TROHAN, Walter: War Crisis Policy: Appeasement Out, Truman, Attlee Vow. Pledge Readiness to Negotiate. In: *Chicago Daily Tribune* (9.12.1950), s. 1.

60 Report From the Nation: Facing the Crisis. In: *New York Times* (17.12.1950), s. E3.

Přímou vazbu mezi *poučením z Mnichova* a americkou zahraniční politikou potvrdil prezident Truman také v projevu, ve kterém týden po skončení konzultací s Brity informoval veřejnost o svém rozhodnutí vyhlásit stav národního ohrožení. Aplikoval přitom toto poučení na novou situaci, ve které Spojené státy na jedné straně musely přistoupit k další mobilizaci svých lidských i hospodářských zdrojů, aby mohly efektivně čelit čínskému tlaku na bojišti, a na druhé straně se rozhodly hledat cestu, jak ukončit konflikt jednáním. Truman opět nenechal nikoho na pochybách o tom, koho považuje za hlavního protivníka Západu i za hlavního viníka korejského konfliktu. Připomněl posluchačům, kteří 15. prosince večer zasedli u svých rozhlasových a televizních přijímačů, že to byl po celých pět poválečných let Sovětský svaz, kdo systematicky mařil snahu Američanů a jejich spojenců o vytvoření spravedlivého a stabilního mezinárodního systému, zaručujícího uchování míru. Navzdory tomu nepovažoval prezident válku se Sověty za nevyhnutelnou. Dohoda s vládci Kremlu je možná, sdělil Truman svým občanům a formuloval přitom poprvé veřejně interpretaci *mnichovského poučení* vycházející ze zkušenosti s berlínskou bloádou a aplikovatelnou v podmínkách toho, co bude později označováno jako mírová koexistence s komunistickým blokem: „Neexistuje konflikt mezi legitimními zájmy svobodného světa a zájmy Sovětského svazu, který by nebylo možné řešit mírovými prostředky. Budeme i nadále podnikat veškeré kroky shodující se s naší ctí, abychom se vyhnuli světové válce. Ale neuchýlíme se k appeasementu. V Mnichově se svět naučil, že bezpečnost se nedá koupit appeasementem.“⁶¹

MacArthur proti Trumanovi

Široká podpora explicitního odmítnutí *appeasementu* jako možné reakce na krizi vyvolanou přímým vstupem komunistické Číny do korejského konfliktu neznamenal ještě většinovou a nadstraničnou shodu v otázce konkrétní strategie, která by měla z tohoto odmítnutí vyplývat. O ni se naopak na jaře 1951 rozhořel spor, který patří k nejdramatičtějším konfliktům, jež se na téma mezinárodních vztahů v poválečné americké politice odehrály. Jeho součástí byla i rozsáhlá diskuse o obsahu pojmu *appeasement* a o konkrétním využití *poučení z Mnichova* pro formulaci americké strategie ve studené válce. Hlavním aktérem tohoto konfliktu, kterému na významu dodávaly pomalu se blížící prezidentské volby, se stal generál MacArthur.

V polovině března, v době, kdy se situace na korejském bojišti obracela k lepšímu, začali Trumanovi experti zvážovat možnost vyzvat Čínu k mírovým jednáním. Byl připraven návrh prezidentova vystoupení, které mělo k takovým jednáním otevřít prostor. Prezident v něm měl oznámit, že agresor byl s těžkými ztrátami zahnán zpět

61 WOOLLEY, J. T. – PETERS, G. (ed.): *The American Presidency Project: Harry S. Truman* [online]. Dokument č. 303 – rozhlasová a televizní zpráva k americkému lidu o národním ohrožení, 1950-12-15 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=13683>.

do míst, odkud podnikl svůj zločinný útok, a že spojené velení jednotek Organizace spojených národů je připraveno v duchu Charty OSN začít jednat o ukončení bojů. Spojenecké akce proti agresorovi však měly pokračovat, dokud nebudou dojednány podmínky příměří.⁶² Jednadvacátého března Američané informovali o svém záměru vlády států, které vyslaly do Koreje své jednotky.⁶³

MacArthur byl dlouho o přípravách mírových sondáží informován pouze nepřímo a choval vůči nim ta nejčernější podezření. Ani tentokrát si je nenechával pro sebe. Informace o nespokojenosti vrchního velitele sil OSN s omezeními, která mu pro další vedení boje kladla (nebo se chystala klást) Trumanova administrativa, se během března průběžně objevovaly v americkém tisku.⁶⁴ Svědectví z jeho bezprostředního okolí zachycují v této době neskryvanou atmosféru vyhrocené nedůvěry vůči Washingtonu. Generál byl zjevně přesvědčen, že Trumanovi poradci zavlekli prezidenta na cestu *appeasementu* vůči Číně a že tato cesta představuje přímé ohrožení bezpečnosti Spojených států. Vzpomínky jeho blízkého spolupracovníka a oddaného obdivovatele generála Courtneyho Whitneyho jsou plny odkazů na údajné spiknutí temných sil připravených kapitulovat před komunistickou agresí. Washington se podle jeho očekávání chystal zaplatit za ukončení bojů obětováním Tchaj-wanu a tím, že daruje Maovi křeslo v Radě bezpečnosti. Whitney v této souvislosti píše dokonce o „jednom z nejnemravnějších spiknutí v amerických dějinách“.⁶⁵

Oficiální informaci o chystaném kroku obdržel MacArthur spolu se žádostí o komentář až ve chvíli, kdy byl text prezidentova vystoupení hotov.⁶⁶ Reagoval pouze doporučením, aby se v této souvislosti nepřijímala žádná rozhodnutí o omezení bojové činnosti na Korejském poloostrově.⁶⁷ Jeho cílem v tu chvíli již zjevně nebylo ovlivnit podobu prezidentova vystoupení, ale zcela je zhatit. V sobotu 24. března ráno (ve Washingtonu byl ještě stále pátek) vydal prostřednictvím médií své vlastní prohlášení shrnující aktuální strategickou situaci na korejském bojišti. Komunistická Čína podle něj ve své nevyhlášené válce proti Spojeným národům v Koreji vyčerpala svůj taktický i strategický potenciál. Taktika lidských vln, založená na plýtvání lidskými životy, přestala mít úspěch, když si na ni spojenecké jednotky zvykly a naučily se jí čelit. Vzhledem k nízké kapacitě svého průmyslu a celkové technické

62 *FRUS, 1951*, sv. VII/1: *Korea and China*. Ed. Fredrick Aandahl, John P. Glennon, Harriet D. Schwar a Paul Claussen. Washington, Government Printing Office 1983, s. 253 n. – memorandum ministra obrany George C. Marshalla pro státního tajemníka, příloha: koncept textu navrhovaného prezidentského prohlášení o Koreji, č. 4, 21.3.1951.

63 *Tamtéž*, s. 256 n. – záznam o rozhovoru Warda P. Allena z úřadu pro evropské záležitosti, Washington, 21.3.1951.

64 MacArthur Assails Korean Limitations. In: *Washington Post* (8.3.1951), s. 4; BAILLIE, Hugh: 38th No Barrier, MacArthur Indicates. In: *Tamtéž* (16.3.1951), s. 2; Passing the Buck. In: *Tamtéž* (17.3.1951), s. 8.

65 WHITNEY, Courtney: *MacArthur: His Rendezvous with History*. New York, Alfred A. Knopf 1956, s. 468.

66 *FRUS, 1951*, sv. VII/1, s. 251 – sdělení Spojených náčelníků štábu vrchnímu veliteli pro Dálný východ, Washington, 20.3.1951.

67 *Tamtéž*, s. 255 n. – sdělení vrchního velitele sil OSN Spojeným náčelníkům štábu, Tokio, 21.3.1951.

zaostalosti nedokáže Čína zajistit zásobování svých jednotek, odhadoval generál. Konflikt v Koreji je rozhodnut, a pokud si to čínské velení uvědomí, vyhlásil svou připravenost sejít se okamžitě na bojišti se svým čínským protějškem a dojednat vojenské aspekty zastavení bojů. Válku tak bude možné ukončit, aniž by se do toho zatahovaly takové problémy, jako je budoucnost Tchaj-wanu nebo čínské křeslo v Radě bezpečnosti OSN. Pokud si nepřítel není ochoten připustit svou beznadějnou situaci, varoval MacArthur, necht si uvědomí, že jednotky Organizace spojených národů by mohly „ustoupit od svého tolerantního přístupu, který ohraničuje válečné aktivity na území Koreje, a rozšířit své vojenské operace na jeho pobřežní oblasti a na základny ve vnitrozemí, což by odsoudilo rudou Čínu k okamžitému vojenskému kolapsu“.⁶⁸

Ve Washingtonu se o prohlášení dozvěděli v pátek pozdě večer z dálkopisů tisíkových agentur. Vyvolalo samozřejmě poplach. Generál porušil všechna pravidla vyplývající ze vztahů mezi vrchním velitelem v daném prostoru a Spojenými náčelníky štábu stejně jako mezi vojenskou mocí a mocí civilní. MacArthur ve svém prohlášení vyhrožoval bombardováním čínského území, které mu bylo výslovně zakázáno, stejně jako ostatně vydávání jakýchkoli prohlášení bez konzultace s Washingtonem. Pobouřen byl samozřejmě především státní department, který se (nejspíš oprávněně) obával, že se generál pokouší vmanévrovat administrativu do nebezpečných vod, ze kterých nebude úniku. Bylo zřejmé, že pečlivá příprava na prezidentovo vystoupení, které by Číně naznačilo možnost zasednout za jednací stůl, přišla vniveč. V prvních chvílích poté, co zvěst o MacArthurově prohlášení dorazila do amerického hlavního města, si na Foggy Bottom zjevně nebyli jisti, jak na ně mají reagovat. První kroky k jeho neutralizaci však nebylo možné odkládat. Již o půlnoci z 22. na 23. března rozeslal Dean Acheson americkým zastupitelským úřadům v zemích, které se podílely na bojích v Koreji v rámci sil OSN, telegram

68 Text prohlášení je přílohou k Achesonově depeši americkým ambasádám v zemích bojujících po boku USA v Koreji (*tamtéž*, s. 265 n., Washington, 24.3.1951). V této souvislosti je třeba uvést, že MacArthur se ve svém odhadu čínského hodnocení situace na bojišti znovu fatálně mýlil. Mao sice poté, co byla čínská ofenziva zastavena, přehodnotil své plány, ale ani zdaleka se nechystal přijmout pozvání k rozhovorům o ukončení bojů. V Pekingu i v Moskvě sice již pominula euforie vyvolaná prvotními úspěchy, původní představu rychlého triumfu ale jen vystřídaly plány na dlouhou válku, která měla vést k maximálnímu vyčerpání především lidských zdrojů protivníka. Mao věřil, že Američané v sobě nenajdou sílu akceptovat obrovské ztráty, které s sebou poziční válka ponese. (Viz JIAN, Ch.: *China's Road to the Korean War*, s. 213 – viz pozn. 37.) Pokud jde o kapacitu čínského průmyslu a jeho technologickou zaostalost, nebralo prohlášení vůbec v úvahu spojení se Sovětským svazem. Korespondence mezi Stalinem, Mao Ce-tungem a Kim Ir-senem ukazuje, že v době, kdy generál vydal své prohlášení, běžely naplno dodávky sovětské výzbroje pro čínské i korejské jednotky. Součástí plánů na příští ofenzivu bylo i rozhodnutí, že leteckou ochranu strategických objektů na čínském území převezmou sovětské jednotky a umožní tak čínskému spojenci přesunout do Koreje veškeré své letecké síly. Navíc je z této korespondence zřejmé, že jakékoli strategické rozhodnutí si muselo čínské vedení nechat schválit v Moskvě. (Srv. New Evidence on the Korean War. In: *Cold War International History Project Bulletin*, č. 6–7. Washington, Woodrow Wilson Center, zima 1995/1996, s. 53–59.)

upozorňující na MacArthurovo prohlášení. Označil je v něm jako „neautorizované, neočekávané a nereprezentující názor vlády“ a americké diplomaty na příslušných ambasádách instruoval, aby se k němu nijak nevyjadřovali a veškeré dotazy v této věci předávali do Washingtonu.⁶⁹

MacArthurova výzva se samozřejmě objevila na titulních stránkách novin.⁷⁰ Špičkám americké administrativy trvalo čtyřiaadvacet hodin, než se shodly na podobě sanačních a odvetných opatření. Teprve pak se u prezidenta sešli jeho nejbližší spolupracovníci a připravili plán dalšího postupu. Státní department vydal prohlášení, ve kterém se konstatovalo, že generál MacArthur se v Koreji musí řídit rozkazy obdrženy od Spojených náčelníků štábu. Spojení náčelníci pak poslali instrukci přímo MacArthurovi, připomněli mu předcházející rozkazy, které limitovaly jeho prostor pro veřejná vystoupení, a nově mu ukládali, aby jakékoli náznaky snahy protivníka o jednání okamžitě předal k rozhodnutí do Washingtonu.⁷¹ Skutečnost, že generál překročil své pravomoci a že se administrativa od jeho kroku jednoznačně distancuje, byla zřejmá. Toto hodnocení však zůstalo většinou skryto uvnitř mnohostránkových vydání hlavních amerických deníků.⁷²

Pro Trumana byla tato aféra nejspíš příslovečnou poslední kapkou, po které jeho pohár trpělivosti se vzpurným generálem přetekl. Ve svých pamětech charakterizoval MacArthurovo prohlášení jako otevřené odmítnutí plnit rozkazy prezidenta coby nejvyššího velitele, a tudíž jako zpochybnění jeho ústavního postavení.⁷³ Svou reakci však musel prezident velmi pečlivě vážit. Jeho popularita v té době klesla na nejnižší úroveň za celou dobu jeho politické kariéry, a to z velké části kvůli únavě Američanů z války v Koreji.⁷⁴ Každý pokus o potrestání legendárního hrdiny v sobě skrýval obrovská politická rizika a prezident jej poměrně dlouho odkládal. Teprve poté co generál dodal republikánské opozici další munici pro útok na demokratickou vládu, přistoupil Truman k akci.

Na konci března napsal MacArthur vůdci republikánské menšiny ve Sněmovně reprezentantů Josephu W. Martinovi dopis, ve kterém vyjádřil souhlas s kongresmanovým názorem, že Spojené státy by měly umožnit Čankajškovým armádám vyložit se v kontinentální Číně, a ostře napadl dosavadní Trumanovu politiku. Skutečnost, že „někteří lidé“ mají potíže pochopit globální význam asijského bojiště pro globální souboj s komunismem, označil za „podivnou“, a to v kontextu s tvrzením, že právě tuto oblast „si komunističtí konspirátoři zvolili pro zahájení své hry o dobytí světa“. Generálův dopis končil větou, která se měla záhy stát proslulou: „Neexistuje

69 *FRUS*, 1951, sv. VII/1, s. 264 n. – telegram státního tajemníka Achesona některým zastupitelským úřadům, Washington, 23.3.1951.

70 MacArthur Invites Korean Peace Talks. In: *Washington Post* (24.3.1951), s. 1.

71 *FRUS*, 1951, sv. VII/1, s. 266–268, ediční poznámka.

72 MacArthur Warning Given on Own Hook. *Washington Post* (25.3.1951), s. M4.

73 TRUMAN, H. S.: *Memoirs*, sv. 2, s. 441 (viz pozn. 2).

74 GALLUP, George H.: *The Gallup Poll: The Public Opinion 1935–1971*. New York, Greenwood Press 1972, s. 970.

náhražka za vítězství.“ Martin neváhal využít potenciálu takovéhoho sdělení z úst obdivovaného válečného hrdiny, 5. dubna vystoupil ve Sněmovně a dopis přečetl.⁷⁵

Následujícího dne byl opět pátek a administrativa měla celý víkend na to, aby se rozhodla, jak na vzniklou situaci reagovat. V pondělí 9. dubna bylo definitivně rozhodnuto MacArthura odvolat z jeho postu vrchního velitele sil OSN a vyzvat ho k návratu do Spojených států.⁷⁶ Odvolání bylo pak oznámeno na mimořádné tiskové konferenci svolané na jednu hodinu v noci dne 11. dubna. Neobvyklý čas byl zvolen proto, aby novináři informaci o odvolání generála obdrželi ve stejnou chvíli, kdy byla předávána MacArthurovi v Tokiu, kde v té chvíli byly tři hodiny odpoledne. Novináři si vyslechli prohlášení, ve kterém prezident „s hlubokým politováním“ sděloval, že dospěl k názoru, že generál Douglas MacArthur není schopen s plným nasazením podporovat politiku Spojených států a OSN ve svěřeném teritoriu, a proto se rozhodl ho odvolat a namísto něj jmenovat generála Matthewa B. Ridgwaye. Spolu s prohlášením obdrželi novináři také kopie prezidentova rozkazu adresovaného MacArthurovi a kopie několika tajných dokumentů, deklasifikovaných na prezidentův rozkaz a dokazujících, že vrchní velitel na Dálném východě opakovaně porušoval subordinaci a neplnil rozkazy.⁷⁷

Zpráva o prezidentově rozhodnutí ovládla ještě téhož dne všechna média, většina velkých deníků ji stihla umístit na titulní stránky.⁷⁸ V půl jedenácté večer pak vystoupil prostřednictvím hlavních televizních kanálů sám prezident, aby Američanům svůj krok vysvětlil. Byl přitom zjevně nervózní, v jednu chvíli dokonce zmateně hledal v papírech na stole připravený citát. Věcně byl nicméně projev vystavěn solidně. Prezident nehledal pro zdůvodnění svého kroku žádné převratně nové argumenty. Znovu se vrátil k důvodům, které ho vedly k rozhodnutí zasáhnout v Koreji vojensky, a opět svou argumentaci opřel především o *poučení* z omylů *appeasementu*. Tomuto poučení podle Trumana rozumí většina Američanů. Na něm byla také založena reakce Spojených států na krizi v Řecku a v Berlíně. Tehdy strategie založená na tomto poučení uspěla a zatím funguje i v Koreji, prohlásil prezident. Nepřítel dostal lekci a podařilo se zabránit třetí světové válce. Avšak to, co navrhuje generál MacArthur, by podle prezidenta nebezpečí nové války naopak neúnosně zvýšilo. A bylo by to nebezpečí mimořádné, neboť korejská agrese má plnou podporu nejen Číny, ale také Sovětského svazu. „Nikterak se v této věci

75 *HSTL*, Truman Papers, President's Secretary's Files, General File, MacArthur, Douglas – dismissal, sdělení Spojených náčelníků štábu Douglasu MacArthurovi, přiloženo ke kopii dopisu Douglase MacArthura Joe Martinovi, 20. a 24.3.1951.

76 Viz ACHESON, Dean: *Present at the Creation: My Years In the State Department*. New York, W. W. Norton & Co. 1969, s. 521 n.

77 WOOLLEY, J. T. – PETERS, G. (ed.): *The American Presidency Project: Harry S. Truman* [online]. Dokument č. 77 – prohlášení a rozkaz prezidenta o odvolání generála MacArthura z jeho velitelské funkce, 1951-04-11 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=14058>.

78 Srv. např. LAWRENCE, W. H.: Truman Relieves M'Arthur of All His Posts; Finds Him Unable to Back U.S.-U.N. Policies; Ridgway Named to Far Eastern Commands. In: *New York Times* (11.4.1951), s. 1.

nemylte,“ prohlásil prezident, „za Severními Korejci a čínskými komunisty v prvních liniích stojí další miliony čínských vojáků. A za Číňany stojí tanky, letadla, ponorky, vojáci a intrikánská politika Sovětského svazu.“⁷⁹

Trumanova obhajoba dosavadní politiky Spojených států byla logická a srozumitelná. Byla založena na poučení z Mnichova a vycházela z předpokladu, že toto poučení je obecně akceptováno. Velkou otázkou ovšem bylo, zda s viditelnou nervozitou a nejistotou pronášené argumenty obstojí proti kritikovi, který nejenže toto poučení neodmítal, ale naopak je s nebetyčným sebevědomím využíval a útočil na současnou vládu s tím, že se jej sama nedrží. To vše v situaci, která jedinečným způsobem otevřela dveře do politiky emocím.

Pro ty, kteří sledovali alespoň trochu pozorně vývoj dlouhého sporu mezi Trumanem a MacArthurem, nemohlo být generálovo odvolání velkým překvapením. V tisku se dlouhodobě objevovaly informace o prohlubování tohoto konfliktu. Z řad demokratických politiků se ozývaly veřejné výzvy k odvolání svěhlavého generála,⁸⁰ vládě nakloněná média psala o tom, že v sázce je princip nadřazenosti civilní moci nad mocí vojenskou.⁸¹ Přesto oznámení vyvolalo šok a reakci, kterou historici Richard Rovere a Arthur Schlesinger popsali jako největší erupci politických vášní v USA od dob občanské války.⁸² Podle deníku *Washington Post* byly hlasy pro a proti odvolání generála rozděleny rovnoměrně, ale viditelnější a slyšitelnější byli jednoznačně odpůrci prezidentova rozhodnutí.⁸³ Během následujícího týdne vlna emocí ještě vzrostla. Velký válečník se vracel do vlasti, kterou opustil před šestnácti lety, zestárlý, ale stále plný bojovného ducha, pro mnohé postava již zaživa zařazená do amerického panteonu. Projížděl zemi od západního pobřeží na východ do Washingtonu a celá Amerika se při této příležitosti stala jevištěm pro demonstrace nesouhlasu s Trumanem a obdivu vůči generálovi.⁸⁴

79 Úvodní část Trumanova televizního vystoupení je ke zhlédnutí na Youtube: President Harry S. Truman fires General Douglas MacArthur. In: Youtube [online]. 2013-01-22 [cit. 2014-01-16]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=xuLHJzDINP8>. Další část projevu je k dispozici na Youtube spolu se záběry ze setkání prezidenta s MacArthurem na ostrově Wake v říjnu 1950 a s částí projevu kongresmana Josepha W. Martina, jenž oznamuje, že republikáni zvažují zahájit proti prezidentovi proces impeachmentu: Truman dismisses MacArthur 1951. In: Youtube [online]. 2011-05-10 [cit. 2014-01-19]. Dostupné z: http://www.youtube.com/watch?v=PURiLqWLe_Y. Text celého projevu viz WOOLLEY, J. T. – PETERS, G. (ed.): *The American Presidency Project: Harry S. Truman* [online]. Dokument č. 78 – rozhlasový projev k americkému lidu o Koreji a americké politice na Dálném východě, 1951-04-11 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsba.edu/ws/index.php?pid=14059>.

80 Sen. Kerr Advocates Removal of MacArthur. In: *Washington Post* (8.4.1951), s. M1.

81 The MacArthur Problem. In: *Tamtěž* (10.4.1951), s. 14.

82 ROVERE, Richard H. – SCHLESSINGER, Arthur M.: *The General and the President, and the Future of American Foreign Policy*. New York, Farrar, Straus & Young 1951, s. 5.

83 U.S. Press Almost Evenly Divided, Pro and Con. In: *Washington Post* (12.4.1951), s. 4; Man in the Street Warmly Pro Or Torridly Con on MacArthur. In: *Tamtěž*, s. 11.

84 Barvitě detailní příklady atmosféry viz *Tattoo for a Warrior*. In: *Life* (23.4.1951), s. 36 n. Srv. také např. SHERMAN, Gene: MacArthur Gets Wind S.F. Ovation. In: *Los Angeles Times* (18.4.1951), s. 1; MacArthur on Way to Capital; Addresses Congress Thursday; Million

Jak už to s legendárními hrdiny bývá, MacArthur se nevracel, aby odpočíval, ale aby pokračoval v boji. Kongres mu nabídl možnost vystoupit na Kapitolu před oběma svými komorami a generál přijal. Nikdo nepochyboval o tom, že se pokusí předložit svůj spor s prezidentem k rozhodnutí přímo Američanům. Bylo také zřejmé, že pokud tak učiní, bude muset mnohem jasněji a konkrétněji formulovat, v čem tento spor vlastně spočívá. Doposud na veřejnost pronikaly pouze útržky jeho argumentů nebo jejich poněkud vágní zobecnění a postoje veřejnosti ve vztahu ke generálovu odvolání a jeho možným důsledkům nebyly vůbec konzistentní. Expert na výzkumy veřejného mínění George Gallup hlásil, že většina Američanů kritizuje odvolání generála, ale zároveň je proti válce s Čínou.⁸⁵ Trumanův státní tajemník Dean Acheson den před generálovým projevem sebevědomě prohlásil, že Američané jistě podpoří prezidentovu politiku v Koreji.⁸⁶ V Bílém domě panovala atmosféra ironického odstupu vůči dosavadním triumfálním úspěchům MacArthurových veřejných vystoupení.⁸⁷ Nikdo však netušil, co konkrétně se chystá generál Američanům k rozhodnutí předložit.

Projev, který generál pronesl po poledni 19. dubna v zasedacím sále Sněmovny reprezentantů, patří dnes do zlatého fondu americké rétoriky. V zasedacím sále nebyl přítomen žádný člen vlády, Nejvyššího soudu ani žádný ze Spojených náčelníků štábů. U televizních obrazovek však na jeho projev čekalo třicet milionů diváků, ostatní Američané si většinou pustili rozhlasový přenos.⁸⁸

Expected to Greet Him. In: *Washington Post* (16.4.1951), s. 1; Truman, Texas, May Change Name To MacArthur. In: *Tamtéž*, s. 1.

85 GALLUP, George: Majority Criticizes Ouster But Opposes War With China. In: *Tamtéž*, s. 11.

86 KUHN, Ferdinand: U.S. Supports Truman Against Spread of War, Acheson Says. In: *Tamtéž* (19.4.1951), s. 1.

87 Mezi prezidentovými poradci koloval následující „Časový program přivítání generála MacArthura“:

12:30	Brodí se na břeh z ponorky ponořené na úroveň snorclu.
12:31	Hudba amerického námořnictva hraje „Sparrow in the treetop“ a „I'll be glad when you are dead you rascal you“.
12:40	Slavnostní průvod na Kapitol, generál MacArthur jede na slonu.
12:47	Stětí prezidentova vojenského pobočníka generála Vaughana v centrální síni Kongresu.
13:00	Generál MacArthur pronáší projev ke členům Kongresu.
13:30–13:49	Potlesk pro generála MacArthura.
13:50	Spálení ústavy.
13:55	Lynč státního tajemníka Achesona.
14:00	Slavnostní salva jednadvaceti jaderných výbuchů.
14:30	Nahé Dcery americké revoluce skákají z Washingtonova památníku.
15:00	Piknik na trávníku v okolí památníku.

(Citováno dle: BEISNER, Robert L.: *Dean Acheson: A Life in the Cold War*. New York, Oxford University Press 2006, s. 449.)

88 Televizní záznam projevu: General Douglas MacArthur: Farewell Address to Congress. In: *American Rhetoric: Top 100 Speeches* [online]. 2008-07-01 [2014-02-09]. Dostupné z: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/douglasmacarthurfarewelladdress.htm>.

Osou generálova vystoupení byla podle očekávání kritika dosavadní strategie Washingtonu v korejské válce. Z ní vycházelo velmi razantní odmítnutí zahraniční politiky Trumanovy administrativy jako takové, jejího hodnocení strategického rozložení sil ve světě, nástrojů, které používala, i cílů, které si kladla. Rozhodnutí zasáhnout vojensky v Koreji bylo podle MacArthura správné, ale současná administrativa neměla dost odvahy a rozhodnosti dotáhnout válku do vítězného konce. Truman a jeho spolupracovníci odmítli připustit, že poté co byl poražen severokorejský agresor, začala vstupem čínských jednotek do bojů nová válka. Nikdo duševně zdravý nemůže samozřejmě navrhnout, aby Spojené státy vyslaly své pozemní jednotky do Číny, prohlásil generál, nové situaci je ale nutné přizpůsobit dosavadní strategii. On takovouto změnu navrhl. Měla spočívat v zintenzivnění ekonomických sankcí vůči komunistické Číně, nastolení námořní blokády čínského pobřeží, zrušení všech omezení pro průzkumné lety nad čínským územím a poskytnutí logistické podpory pro invazi jednotek generála Čankajška na kontinent. Tyto požadavky byly podle MacArthura zcela v souladu s potřebami amerických jednotek v Koreji a souhlasili s nimi údajně „prakticky všichni vojenští velitelé, kteří měli co do činění s korejským tažením, včetně našich Spojených náčelníků štábu“. Zůstaly však nevyslyšeny a on sám byl obviněn z válečnickosti. To generál odmítl jako naprostý nesmysl a zároveň zopakoval své krédo, pokud šlo o vedení každé války: „Pokud je nám válka vnucena, neexistuje žádný jiný postup než nasadit veškeré dostupné prostředky a dovést ji k rychlému konci. Skutečným cílem války je vítězství, nikoli protahovaná nerozhodnost. Ve válce neexistuje náhražka za vítězství.“ Poukazy na nebezpečí nové světové války označil za neplatné a zavádějící výmluvy. Stejně jako ve své písemné polemice s americkou administrativou se jako k nezpochybnitelnému argumentu odvolal k *mnichovské zkušenosti* a připojil k tomu temný náznak, že prezident se stal předmětem manipulace. Nebylo podle něj pochyb, že prezidentovo okolí se ocitlo pod vlivem lidí, kteří by „z různých důvodů chtěli politiku *appeasementu* vůči Číně“. Tito lidé se podle generála vyznačovali tím, že byli „slepí k jasnému historickému poučení, neboť historie učí s neomylným důrazem, že *appeasement* pouze plodí nové, ještě krvavější války“.⁸⁹

Téměř stejné argumenty, které před týdnem použil prezident Truman ve svém televizním vystoupení, teď posloužily proti němu. MacArthur postavil Američany před zásadní otázku – není jediným důsledným uplatněním *poučení z Mnichova* odmítnutí jakéhokoli kompromisu s protivníkem? Není Achesonovo balancování mezi totální válkou a *appeasementem* jenom maskovaným *appeasementem*? Své otázce přitom odvolaný generál dodal naléhavosti tím, že po celou dobu svého projevu hovořil důsledně jako osoba stojící vysoko nad stranickými spory a politickými šarvátkami, jako člověk, který obětoval celý život boji za zájmy své vlasti a se svou kritikou politiky přichází veřejně teprve ve chvíli, kdy ho nikdo nemůže podezírat, že by tím sledoval své vlastní zájmy.

89 *HSTL*, Truman Papers, President's Secretary's Files, přepis projevu generála Douglase MacArthura ke Kongresu, 19.4.1951.

MacArthurova kritika americké strategie v korejské válce útočila na základy zahraničněpolitické koncepce zvané *containment*. Ta jako politika pouhého zadržování komunismu poskytovala velký prostor pro argument, že ze své podstaty nemůže vést k vítězství nad ním. V generálově pojetí se *containment* jevil jako pouhá varianta *appeasementu*. Jeho konkrétní doporučení, jak tuto politiku změnit, by však v případě realizace měla dalekosáhlé důsledky a přinášela by s sebou velmi závažná rizika. Přesto se zdálo, že MacArthurova autorita je nezpochybnitelná a jeho soudy nevyvratitelné. Ve spojení s temnými náznaky o motivaci tvůrců politiky zadržování, které skvěle zapadaly do podezřavé, až paranoidní atmosféry období vzestupu senátora Josepha McCarthyho, vytvářely politickou výbušninu, hrozící rozmetat dosavadní většinový konsenzus v otázkách zahraniční politiky. George Gallup měl jistě pravdu, když soudil, že většina Američanů si nepřála válku s rudou Čínou, to jim však nijak nebránilo v tom, aby dávali najevo nadšený obdiv k osobě odvolaného generála. Když po svém vystoupení v Kongresu dorazil k slavnostnímu přijetí v New Yorku, přišlo ho pozdravit tři čtvrtě milionu lidí – největší shromáždění, jaké se do té doby ve Spojených státech sešlo.⁹⁰ Politiků, kteří byli za těchto okolností ochotni postavit se otevřeně generálovi, navrhujícímu vzít na sebe riziko války, bylo jen velmi málo.⁹¹

Velká politická hra v Senátu

Republikánští předáci v Kongresu byli rozhodnuti vytěžit z nastalé situace maximum. Delegation jejich senátorů, vedená veterány Robertem Taftem a Kenethem Wherrym, se sešla s MacArthurem bezprostředně po jeho newyorském triumfu a dohodla se s ním, že prosadí plnohodnotné senátní slyšení k okolnostem MacArthurova odvolání. Záměr se jim podařilo bez větších problémů realizovat. Byl zřízen zvláštní senátní výbor, sestávající z členů výboru pro ozbrojené síly a výboru pro mezinárodní vztahy, které byly kompetentní pro projednávání takové záležitosti, a navíc disponovaly velkou mocí a prestiží. V jejich čele stáli vzhledem k rozložení sil v Senátu demokraté, republikánským stratégům se však podařilo prosadit, aby řízení celého procesu bylo svěřeno do rukou předsedy prvního z nich, Richarda B. Russela, Jr. z Georgie, uznávaného vůdce bloku jižanských demokratů a muže s mimořádnou autoritou. Na rozdíl od Texasana Toma Connallyho, který předsedal zahraničnímu výboru, byla součástí Russelova postavení a vlivu v Senátu pověst důsledné nadstranickosti v otázkách národní bezpečnosti. Jakkoli mnozí Trumanovi příznivci byli nakloněni označovat tuto nadstranickost spíše za nedostatek loajality k demokratickému prezidentovi, Senát schválil návrh svěřit předsednictví Russelovi jasnou většinou, zahrnující i hlasy

90 750,000 Pay Tribute To M'Arthur In New York. In: *Washington Post* (21.4.1951), s. 1.

91 V Senátu si pouze oklahomský demokrat Robert Kerr, patřící tehdy na nejnižší příčky senátní hierarchie, dovolil několik otevřených ataků na legendárního hrdinu – a reakce, kterou vyvolal, byla jednoznačná. „Chlapče, mohlš jednoduše cítit tu nenávisť z galerie. V tu chvíli Kerra nenáviděli,“ popsal tuto situaci jeden z přítomných novinářů. (CARO, Robert A.: *The Years of Lyndon Johnson*, sv. 3: *Master of the Senate*. London, Pimlico 2003, s. 371.)

mnoha demokratů.⁹² Takovéto otevření velké politické hry bylo nesporně úspěchem kritiků Trumanovy politiky a ponechávalo do budoucna otevřeny všechny možnosti pro koncovku, včetně impeachmentu prezidenta.

Začátek slyšení, jejichž předmětem mělo být vyšetřování ve věci vojenské situace na Dálném východě a faktů souvisejících s odvoláním armádního generála Douglase MacArthura z jeho mise v této oblasti, byl stanoven na 3. května 1951. Ještě předtím však musel George Russel zvládnout vzrušený souboj vyvolaný požadavkem republikánských senátorů, aby slyšení byla veřejná. Motivace republikánů byla zřejmá a vycházela z dosavadních reakcí veřejnosti na MacArthurova vystoupení. Připravený scénář měl proměnit slyšení ve veřejnou obžalobu zahraniční politiky Trumanovy administrativy. Russel však zjevně neměl v úmyslu režírovat napjatě očekávané představení podle tohoto scénáře. Zároveň nepřipustil, aby se diskuse zvrhla v čistě stranickou při. Přiklonil se – a s ním nakonec i většina zvláštního výboru – k věcnému argumentu, že pokud budou slyšení veřejná, uslyší senátoři na své otázky často pouze vyhýbavé a neurčité odpovědi. Mají-li se dobrat skutečných souvislostí problémů, které jsou předmětem slyšení, budou se muset seznámit s přísně tajnými dokumenty, což je možné pouze na uzavřených zasedáních. Přijatá procedura byla nicméně kompromisem. Bylo rozhodnuto, že zápisy ze slyšení budou uvolňovány po každém dni s tím, že budou nejprve citlivě cenzurovány, tak aby neobsahovaly utajované informace.⁹³

Poté co byla vyřešena otázka procedury, mohla na scénu nastoupit hlavní postava. MacArthur se dostavil s půlhodinovým zpožděním, což jeden z přítomných demokratických senátorů komentoval slovy: „Nedokázali ho včas sundat s kříže.“⁹⁴ Tím však žerty skončily. Generál zahájil své vystoupení před senátory obsáhlým úvodním slovem, ve kterém rozvinul základní teze svého projevu v Kongresu. Byl to další generální útok proti zahraniční politice Spojených států, proti demokratické

92 Tamtéž, s. 372.

93 Takto uvolněné zápisy byly průběžně publikovány hlavními americkými deníky a souborně pak jako standardní senátní dokument (*Hearings before the Committee on Armed Services and the Committee on Foreign Relations, United States Senate, Eighty-second Congress, First Session to Conduct an Inquiry into the Military Situation in the Far East and the Facts Surrounding the Relief of General of the Army Douglas MacArthur from His Assignments in that Area*. Printed for the use of the Committee on Armed Services and the Committee on Foreign Relations. Washington, Government Printing Office 1951). Na toto vydání se budou odkazovat citace v následujícím textu (citováno jako *Hearings*). Cenzurované části byly deklasifikovány v roce 1973 na základě iniciativy tehdejšího předsedy zahraničního výboru Senátu J. Williama Fulbrighta a jsou k dispozici v americkém Národním archivu jako *Hearings held by the Committee on Armed Services and the Committee on Foreign Relations: Inquiry into the Military Situation in the Far East and the Facts Surrounding the Relief of General of the Army Douglas MacArthur from His Assignments in that Area (Declassified Hearings-Transcripts)* (National Archives (Washington), Records of the United States Senate, RF 46, Records of the Senate Foreign Relations Committee). Srv. WILTZ, John Edward: The MacArthur Hearings of 1951: The Secret Testimony. In: *Military Affairs*, roč. 39, č. 4 (prosinec 1975), s. 167–173.

94 CARO, R. A.: *The Years of Lyndon Johnson*, sv. 3, s. 374.

administrativě a proti prezidentovi samotnému. *Appeasement* znovu patřil mezi klíčová slova jeho vystoupení, byl svorníkem souboru obvinění, jež nenechávala nikoho na pochybách, že *containment* je v jeho očích totožný s *appeasementem*.

Když generál skončil se svou filipikou, přešel výbor k dotazům senátorů, přičemž toto vstupní dějství očekávaného dramatu zabralo program slyšení v jeho prvních třech dnech. MacArthur dlouho odpovídal se svou obvyklou suverenitou a potvrzoval svá závažná obvinění. Na dotaz republikánského senátora z Massachusetts Llevereta Saltonstalla, zda trvá na tom, že konflikt v Koreji je třeba ukončit s použitím všech prostředků, generál prohlásil, že politika současné administrativy vnesla do vojenských operací prvek *appeasementu*, který spočívá v tom, že cíleně omezuje sílu úderů zasazovaných nepříteli. V odpovědích na obdobné dotazy Briana McMahona, demokrata z Connecticutu, byl pak ještě důraznější a varoval, že postup Bílého domu ve svých důsledcích povede ke světové válce: „Jsem přesvědčen, že pokud to necháte běžet neomezeně dlouho v Koreji, přivoláváte třetí světovou válku. Jsem přesvědčen, že možnost, že takový strašlivý konflikt, jehož se zcela oprávněně hrozíte – a kterého se my všichni hrozíme spolu s vámi – bude mnohem pravděpodobnější, pokud budeme v jednom místě uplatňovat *appeasement*, i když se všude jinde budeme stavět na odpor s využitím všech našich prostředků.“⁹⁵

Již zde však začala stavba generálových obvinění dostávat trhliny. Zkušený McMahon se ho snažil dotlačit ke konkretizaci jeho vlastní vize postupu v Koreji, k odpovědi na otázku, kde jsou limity jeho koncepce a kde začíná *appeasement* – je-li úplné vítězství nezastupitelné, koho všeho je nutné porazit? MacArthur se však přímé odpovědi vyhnul.⁹⁶

Poněkud úspěšnější v pátrání po tom, co vlastně MacArthur rozumí *appeasementem*, byl J. William Fulbright z Arkansasu, končící pomalu své první volební období v Senátu a zřetelně již stoupající k pozici jednoho z nejvlivnějších demokratických mluvčích na poli mezinárodních vztahů. Ten se generála přímo zeptal, zda považuje za *appeasement* jakýkoli postup kromě plného nasazení potenciálu ozbrojených sil k dosažení totálního vítězství. Když se pak generál pokoušel opakovat svá předcházející prohlášení o cílech americké intervence v Koreji, připomněl mu Fulbright, že se nedávno sám nabízel k jednání o příměří. Nebyl to jasný ústupek od požadavku úplného vítězství? MacArthur pak výrazně slevil z toho, co dříve naznačoval, a odmítl, že by jediným pro něj přijatelným cílem byla bezpodmínečná kapitulace nepřitele.⁹⁷

Ani toto však nebyla poslední generálova obranná pozice, na kterou byl ochoten ustoupit pod tlakem otázek některých senátorů dožadujících se asertivně upřesnění jeho představ o postupu na Dálném východě a jasné definice toho, co považuje za *appeasement*. Republikán Wayne Morse z Oregonu, vyhraněný liberální disident ve své straně, přiměl MacArthura, aby zúžil svou definici *appeasementu* až na úroveň, která se nijak revolučně nelišila od oficiální pozice Bílého domu a státního

⁹⁵ *Hearings*, s. 81.

⁹⁶ *Tamtéž*, s. 138–140.

⁹⁷ *Tamtéž*, s. 146 n.

departmentu. Za jasný *appeasement* by prý považoval, kdyby do jednání o uspořádání korejského konfliktu byly zahrnuty takové otázky jako zastoupení komunistické Číny v OSN nebo předání Tchaj-wanu.⁹⁸ Tyto kroky by ovšem za projev *appeasementu* s největší pravděpodobností označil i prezident Truman.

Generál zjevně nebyl velkým mistrem diskusí s protivníky, se kterými byl nucen jednat jako se sobě rovnými. Občas se zdálo, že je zaskočen tím, že jeho soudy a hodnocení nejsou automaticky přijímány jako výroky nejvyšší autority. Co však bylo pro celkový dopad jeho vystoupení před senátory ještě horší, byly jasné známky toho, že je sice nezpochybnitelným odborníkem na Dálný východ, ale má potíže zasadit tamní krizi do strategického kontextu vztahů mezi Východem a Západem. Otázkám směřujícím do této oblasti se buď vyhýbal, nebo se při svých odpovědích držel ve velmi obecné rovině. Často si protiřečil, občas vyjadřoval v tomto směru podivný fatalismus. Na otázku Clauda Peppera z Floridy, bojovného představitele liberální levice v Demokratické straně a programového antikomunisty, zda se neobává, že jím navrhovaný postup by mohl vést k válce se Sovětským svazem, a tudíž k mnohem větším ztrátám, než byly ty současné, například odpověděl: „Podle mého přesvědčení to, co se stane v Koreji a v Asii, nebude rozhodujícím faktorem pro to, zda nás Sovět napadne, nebo ne. Pokud je rozhodnut nás napadnout, dříve či později to udělá, a já nevidím nic, co by tomu mohlo zabránit...“⁹⁹

Pokud republikánští lídři od MacArthurova vystoupení před zvláštním výborem očekávali, že rozmetá ideologické základy zahraniční a bezpečnostní politiky Trumanovy vlády, pak museli být jeho rozpačitým výsledkem velmi zklamáni. Prvé tři dny slyšení je nevybavily žádnými novými argumenty, ba naopak zpochybnily mnohé z těch, které posloužily na začátku republikánské ofenzivy. Celý proces byl přitom stále ještě na svém začátku.

V následujícím kole slyšení vystoupil před senátory další pěťihvězdičkový generál, jediný americký voják, který byl ve vztahu k MacArthurovi v seniorní pozici, bývalý státní tajemník a současný ministr obrany George C. Marshall. Vypovídal během pěti zasedacích dní a osnovu jeho výpovědi tvořila obhajoba základních tezí Trumanova televizního projevu po MacArthurově odvolání. Soustředil se především na mezinárodněpolitický kontext korejského konfliktu a vedle polemiky s tvrzeními odvolaného generála předkládal také pozitivní formulace charakterizující politiku současné administrativy. Spojené státy reagovaly na komunistickou agresi v Koreji v souladu se svou dlouhodobou globální strategií a v souladu s ní hodlají ke konfliktu přistupovat i nadále, vysvětloval Marshall senátorům.¹⁰⁰ Administrativa již prokázala, že tato strategie přináší úspěch, prohlásil a stejně jako předtím Truman odkázal senátory na výsledky její aplikace v Řecku nebo při berlínské bloádě.¹⁰¹

Když senátoři propustili Marshalla z jeho svědecké židle, bylo jasné, že konstrukce obvinění přednesených MacArthurem se hroutí. Ministr obrany byl velmi

98 *Tamtéž*, s. 268.

99 *Tamtéž*, s. 69.

100 *Tamtéž*, s. 366.

101 *Tamtéž*, s. 367.

dobře připraven, argumentoval bez emocí a s velkou přesvědčivostí. MacArthur se pokoušel některé Marshallovy argumenty průběžně na veřejnosti vyvracet ústy svého věrného pobočníka Courtneyho Whitneyho, ale jeho vystoupení se nedostala na titulní stranu ani v listech, které stály programově na MacArthurově straně.¹⁰² Informace o Marshallových výrocích naopak měly své každodenní místo na prvních stránkách celostátních deníků vyhrazeno a jeho jasná odmítnutí některých obvinění na adresu Trumanovy administrativy dělala hlavní titulky.¹⁰³ Podle mého názoru přispěl právě tento moment Marshallovy obdivuhodné kariéry – spolu s jeho poválečnou inspekční cestou do Číny, po které se vyslovil proti pokračování masivní pomoci Čankajškovi – k tomu, že se o několik měsíců později stal terčem zběsilého útoku Joea McCarthyho a jeho spojenců.

Také další představitelé administrativy a nejvyššího velení ozbrojených sil, kteří se v následujících dnech objevili před Russelovým výborem, hájili dosavadní politiku velmi přesvědčivě a se zjevnou kompetencí. Po Marshallovi měli senátoři na programu předsedu Spojených náčelníků štábu (*Chairman of the Joint Chiefs of Staff*) Omara Bradleyho, posledního vojáka s pěti generálskými hvězdami, který před ně v rámci tohoto slyšení předstoupil.

Jak ve svém úvodním vystoupení, tak v odpovědích na otázky senátorů se Bradley nejobsáhleji ze všech předvolaných věnoval obvinění z *appeasementu*. Jeho výroky na toto téma jsou nejpřímějším potvrzením úlohy, kterou při rozhodování politických a vojenských elit ve Spojených státech hrálo *poučení z Mnichova*. Walter F. George z Georgie, veterán, konzervativec a blízký Russelův spojenec ze skupiny jižanských demokratů, se ho zeptal, proč vlastně se Spojené státy rozhodly zasáhnout v Koreji, a Bradley bez okolků odpověděl, že všichni, kdo se účastnili tohoto rozhodování, byli přesvědčeni, že jiná cesta neexistuje, neboť alternativou by byl pouze *appeasement*, a ten by nakonec stejně vedl k válce.¹⁰⁴ O něco později pak na přímou otázku senátora McMahona v tomto smyslu potvrdil, že to bylo konkrétně poučení z tragických důsledků politiky *appeasementu* na konci třicátých let, co ovlivnilo rozhodování klíčových osobností na počátku korejské krize: „Tohle všechno jsme měli podle mého mínění na mysli. Nepamatuji se, jestli to někdo zmiňoval, ale určitě jsme to měli na mysli.“¹⁰⁵

Generál Bradley se také vyjádřil k MacArthurově kritice, že v čistě vojenském rozhodování o postupu v Koreji se uplatnily metody *appeasementu*. Při této příležitosti poskytl posluchačům vysvětlení, co pod tímto pojmem rozumějí nejvyšší američtí vojenští velitelé. Kritikové tvrdí, že když nebudeme bombardovat letiště a shromaždiště komunistických sil na čínském území, tak je to *appeasement*, prohlásil Bradley. Stejně tak je podle nich *appeasement*, když nezavedeme úplnou blokádu Číny a neumožníme Čankajškovým jednotkám vytáhnout proti kontinentální

102 M'Arthur Stand Boosts Morale, Aide Asserts. In: *Chicago Daily Tribune* (10.5.1951), s. 3; Another Lapse in Memory Laid to Marshall. In: *Tamtéž* (12.5.1951), s. 5.

103 WHITE, William S.: Marshall Says U.S. Must Never Yield On Entry Of Communist China To U.N. In: *New York Times* (11.5.1951), s. 1.

104 *Hearings*, s. 890.

105 *Tamtéž*, s. 958.

Číně. Tento názor však nejvyšší vedení odmítá. Podle něj je *appeasementem*, když se ustoupí bez boje, zbytečně, zatímco nenechat se zatáhnout do konfliktu, který by zásadním způsobem omezil americké kapacity v globálním měřítku, není *appeasement*, ale rozumné rozhodnutí. Při své argumentaci pak nejvýše postavený americký voják v činné službě napadl MacArthura na nejcitlivějším místě. Označil totiž jeho návrh strategie pro Koreu za nekompetentní, a to lakonickým vyjádřením, které se stalo nejcitovanějším výrokem celého slyšení: „Upřímně řečeno, podle názoru Spojených náčelníků štábu by nás tato strategie vtáhla do špatné války, na špatném místě, ve špatný čas a se špatným nepřítelem.“¹⁰⁶

Omar Bradley zásadním způsobem narušil konstrukci MacArthurových obvinění také v jiné části své výpovědi, když hovořil o strategických souvislostech rozhodnutí zasáhnout v Koreji vojensky. Konzervativní republikán Bourke B. Hickenlooper z Iowy položil generálovi postupně tři otázky: Uvědomovali si američtí představitelé při rozhodování o reakci na severokorejskou agresi, že vyslání pozemních jednotek do Koreje může mít za následek, že do konfliktu vstoupí čínští komunisté? Bylo nám v té době známo, že rudá Čína má smlouvu o vojenském spojení se Sovětským svazem? Bralo se v úvahu, že operace pozemních jednotek, pokud porazí Severokorejce nebo je zatlačí zpět, mohou vést ke vstupu Sovětů do války? Na všechny tři otázky Bradley odpověděl kladně. „Přes to všechno jsme na sebe vzali toto riziko?“ pokračoval další otázkou senátor. „Ano,“ odvětil znovu generál, „a věřím, že si to získalo souhlas všech členských zemí Organizace spojených národů s výjimkou Ruska a jeho satelitů. Domnívám se, že si to získalo souhlas většiny členských zemí, protože si uvědomily, že jeden krok v duchu *appeasementu* vede k dalšímu, který si potom válku nevyhnutelně vynutí.“¹⁰⁷ Je těžké odhadnout, nakolik byla tato informace pro senátory překvapením, nakolik si vůbec byli vědomi všech nebezpečí, která s sebou začátek korejské války přinesl. V každém případě bylo po tomto sdělení jen velmi obtížné vážně vinit ty, kteří nesli zodpovědnost za tehdejší rozhodování, že se rozhodovali se snahou o *appeasement*.

Generál George C. Marshall (1880–1959), v letech 1947 až 1949 americký ministr zahraničí a 1950 až 1951 ministr obrany, roku 1953 obdržel Nobelovu cenu za mír. Jeho vystoupení před senátory značně přispělo k otřesení MacArthurovy pozice jako kritika Trumanovy politiky v Koreji (foto Lemo, www.hdg.de)

¹⁰⁶ *Tamtéž*, s. 732 n.

¹⁰⁷ *Tamtéž*, s. 939.

Ještě silněji než informace obsažené ve zveřejňovaných zápisech ze slyšení vyznívaly proti MacArthurovi cenzurované argumenty přednesené v průběhu slyšení Marshalllem, Bradleyem a dalšími vysokými představiteli velení ozbrojených sil. Ty totiž ukazovaly, že podle amerického velení disponoval Sovětský svaz v té době dostatečnými prostředky k tomu, aby mohl zvrátit strategickou situaci v Koreji v neprospěch USA. Velmi silně v tomto kontextu vyzníval argument, že omezení, která Washington ukládal MacArthurovi, především hranice stanovená pro operace letectva, byla tiše akceptována a uplatňována i druhou stranou. Nezveřejněné výpovědi představitelů amerického velení navíc ukázaly, že přijatá omezení platila pouze za podmínky, že se dařilo situaci na poloostrově zvládat omezenými prostředky. Pokud by hrozilo, že Američané budou z Koreje vyhnáni, byl útok na kontinentální Čínu součástí připravované reakce ze strany Spojených států. Stejně tak bylo velení připraveno odpovědět všemi prostředky i na přímý zásah Moskvy do konfliktu.¹⁰⁸ Těžkou ranou pro MacArthurovy příznivce, jejichž velká část patřila ke kongresovému pročankajškovskému „čínskému lobby“, musela být kritika MacArthurova požadavku umožnit Čankajškovi vylození na kontinent. Podle Marshalla a dalších řečníků před zvláštním senátním výborem byla kvalita Čankajškových jednotek velmi nízká a podobnou operaci v podstatě neumožňovala. Své tvrzení dokládali výsledky inspekce amerických odborníků z prosince 1950, kdy sedmatřicet amerických důstojníků navštívilo pozemní, námořní a letecké síly Čínské republiky.¹⁰⁹

Atmosféra slyšení se v průběhu vystoupení vojenských velitelů postupně proměnila a média to zaznamenala, přestože k části informací, které zde zaznívaly, neměla přístup. Komentáře velkých deníků se začaly zabývat riziky, která by s sebou nesla změna americké strategie podle MacArthurových návrhů.¹¹⁰ Kritický postoj vojenských špiček byl registrován na titulních stranách a autorita hrdiny z filipínského ostrova Corregidor a od korejského Inčchonu coby velkého стратега výrazně poklesla. Zároveň s tím, jak se stávalo zřejmým, že senátní slyšení nebude mít za následek žádnou dramatickou změnu na špici americké politiky, přestalo mít charakter hvězdného představení. Zájem médií opadl a zasedání zvláštního výboru se přenesla z velkého sálu ve třetím patře senátní budovy do mnohem skromnější místnosti o patro níž.¹¹¹

Pozornost médií v souvislosti s činností Russelova výboru stoupla znovu až na samém konci slyšení, když byl jako svědek předvolán státní tajemník Dean Acheson.¹¹² Záměr autorů původního scénáře celého procesu byl zřejmý. Představení měla obžalovací řečí otevřít hlavní hvězda a hlavní kladný hrdina dramatu, zakončit je měla veřejná poprava hlavního usvědčeného zlosyna. Neboť Dean Acheson byl skutečným ztělesněním všeho, co konzervativní opozice nesnášela na východním establishmentu, ovládajícím podle jejího soudu Washington. Pečlivý historik

108 Viz WILTZ, J. E.: The MacArthur Hearings of 1951, s. 168 n. (viz pozn. 94).

109 Tamtéž, s. 170 n.

110 Viz BALDWIN, Hanson W.: Pros and Cons Weighed. In: *New York Times* (13.5.1951), s. B5.

111 The Week In Review: Chiefs on M'Arthur. In: *Tamtéž* (27.5.1951), s. 1.

112 TROHAN, Walter: Acheson Quiz Opens Today. In: *Chicago Daily Tribune* (1.6.1951), s. 1.

spočítal, že v letech 1949 až 1953 padlo na Achesonovu adresu v Senátu z úst republikánských senátorů 1275 komentářů. Pouze sedm z nich bylo příznivých.¹¹³

Na počátku června, kdy státní tajemník po osm zasedacích dní vypovídal před Russelovým výborem, se však již atmosféra mezi senátory výrazně lišila od očekávání republikánských vůdců na přelomu dubna a května. Předpokládaná jednotná fronta republikánů a jižanských demokratů se v průběhu vystoupení vojenských špiček zhroutila a útoky proti Achesonovi dostaly jasně stranický charakter.¹¹⁴ Acheson se s nimi navíc vyrovnával brilantně.

Hned v prvních slovech svého úvodního vystoupení jasně deklaroval, že bere střet s generálem MacArthurem a jeho senátními spojenci mimořádně vážně: „...skutečným předmětem diskuse, která nás čeká, je mír nebo válka a přežití lidské svobody. To, co chceme přezkoumat, není pouhý rozdíl v metodě. Zpochybněna je samotná podstata naší zahraniční politiky.“¹¹⁵

Poté předložil velmi pečlivě a zároveň opatrně formulovanou charakteristiku vývoje americké zahraniční politiky, která zjevně odrážela nejen dosavadní průběh slyšení, ale také reakce médií a vývoj veřejného mínění. Ani jednou v jeho úvodním slovu nezazněly pojmy *appeasement* ani *containment*. Velmi frekventované bylo naopak slovo mír. Když objasňoval důvody, které vedly Trumanovu administrativu k rozhodnutí vyslat americké jednotky do Koreje, vedl v zásadě své argumenty v duchu Ruskova vyjádření o rozvážném balancování mezi *appeasementem* a válkou, použil však opatrnější formulace. „Naším záměrem bylo odvrátit tento komunistický úder a udělat to tak, abychom zabránili třetí světové válce, pokud to bude možné,“ prohlásil Acheson. Naopak postup navrhovaný

Ministr zahraničí Dean Acheson (1893–1971) při senátním slyšení v červnu 1951. Americkou politiku v Koreji pojímal jako hledání střední cesty mezi appeasementem vůči komunismu a třetí světovou válkou a dokázal ji před senátory i veřejností přesvědčivě obhájit (foto www.voxsartoria.com)

113 KISSINGER, Henry A.: Cold Warrior. In: *New York Times* (15.10.2006).

114 WHITE, William S.: Senators Divided; Acheson Calmly Awaits Questioning. In: *Tamtéž* (2.6.1951), s. 1.

115 *Hearings*, s. 1714.

MacArthurem by podle něj vedl k opačnému výsledku, rozšířil by oblast válečných operací a zvýšil nebezpečí globálního konfliktu.¹¹⁶

Republikánští senátoři se snažili zatlačit Achesona do defenzivy prostřednictvím citátů z výroků jeho podřízených a jejich interpretací v tisku – proti konkrétním krokům státního departmentu zjevně hledali jen obtížně působivé argumenty. Tuto hru ovšem Acheson se sebejistotou ostříleného právníka odmítl a důsledně se ve svých odpovědích držel faktů. Odmítl také obvinění, že hrozba světového konfliktu je pouze účelovým argumentem, který administrativa vytáhla, když se ocitla pod tlakem opozice. Republikán ze státu Washington Harry P. Cain se ho na to zeptal přímo: Kde se vzala ta starost o udržení světového míru? Když jste posílali vojáky do Koreje, šli tam, aby rozdrtili agresí. Najednou, od prezidentova projevu z 11. dubna, slyšíme, že to bylo proto, aby se zabránilo další světové válce, útočil na Achesona tento krajní konzervativce a McCarthyho spojenec. Podle státního tajemníka ale bylo vše jinak. Vláda považovala uchování míru za svůj hlavní úkol od chvíle, „kdy se toto nebezpečí stalo akutním“. „Myslím, že v této věci máte špatnou paměť, pane senátore,“ uzavřel Acheson.¹¹⁷

Vystoupení státního tajemníka před Russelovým výborem udělalo definitivní tečku za pokusem republikánské opozice využít odvolání Douglase MacArthura k totální diskreditaci dosavadní zahraniční politiky demokratů. Představitelům Trumanovy administrativy se podařilo nejen obhájit svůj postup na Dálném východě, ale dokonce přejít do ofenzivy. James Reston, jeden z nejzkušenějších a nejvlivnějších tehdejších zahraničněpolitických reportérů, který senátní slyšení pokrýval pro newyorské *Timesy*, to formuloval zcela jasně: „MacArthur začal jako žalobce, a nyní se stal obžalovaným.“¹¹⁸ Odvolaný generál zůstal se svým požadavkem úplné porážky protivníka jako nutné podmínky ukončení války zcela osamocen. Američané si podle Restona přáli konec války v Koreji, nikoli ale za cenu války s Čínou.¹¹⁹ Úspěch demokratů a Achesonův podíl na něm uznal i konzervativní a prorepublikánský *Life*, jehož čtenáři tvořili obrovský rezervoár potenciálních i aktuálních MacArthurových přívrženců. Podle časopisu byl Achesonův výkon mimořádný: „Mohutný aparát ke shromažďování informací, kterým vládne státní department, nebyl nikdy efektivněji využit k přípravě jednoho člověka. Byla to mistrovská příprava a mistrovsky byla také využita jedním z nejschopnějších světových právníků.“ Kritickým čtenářům záznamů z jeho vystoupení se nepodařilo objevit žádný náznak, který by umožnil „obvinít jeho nebo Trumanovu administrativu z appeasementu komunismu“.¹²⁰

S ohledem na bezprostřední reakci americké politiky i veřejnosti na MacArthurovo odvolání mohl být prezident Truman a jeho spolupracovníci s výsledky slyšení spokojeni. Zároveň však nebylo možné přehlédnout, že tento úspěch měl i své

116 *Tamtéž*, s. 1716 a 1718.

117 *Tamtéž*, s. 2288.

118 RESTON, James: Issue Now Is Truce In Korea, Not Bombs In China. In: *New York Times* (10.6.1951), s. B3.

119 TÝŽ: Discrepancies Dot Major Testimony in M'Arthur Study. In: *Tamtéž* (11.6.1951), s. 1.

120 And Now, Mr. Acheson? He pleaded well; now is his chance to restore real unity. In: *Life* (18.6.1951), s. 32.

slabé stránky. Russelův výbor se v průběhu slyšení rozdělil téměř důsledně podle stranické příslušnosti senátorů. To znemožnilo přijmout jakékoli usnesení, které by odsuzovalo politiku demokratů; pro takové usnesení se ostatně během slyšení nepodařilo „vyprodukovat“ ani žádné zásadní argumenty. Předsedající Richard Russel se však nepokusil této situace využít a prosadit naopak usnesení, které by kritiku na adresu administrativy jednoznačně odmítlo, případně podrobilo kritice jednání a koncepce odvolaného generála. Jak bylo jeho zvykem, dal mocný senátor z Georgie přednost tichému kompromisu. To spolu s velkou obezřetností Achesonova jinak působivého vystoupení umožňovalo týdeníku *Life*, aby na jedné straně zahrnul státního tajemníka chválou a na druhé straně označil *containment* za „již mrtvou doktrínu“.¹²¹

Korejská válka ani poté nepřestala být mimořádně razantním politickým tématem a republikáni neměli v žádném případě v úmyslu se jej vzdát v nadcházejícím souboji o Bílý dům. Jejich volební ofenzivě však již neměl velet MacArthur, jak konzervativní křídlo strany původně plánovalo, ale jiný válečný hrdina, Dwight Eisenhower. V jeho pojetí se pak zásadním způsobem proměnil obsah klíčové otázky kladené v souvislosti s korejským konfliktem. Nezněla již „jak válku vyhrát“, ale „jak válku ukončit“. Průběh vyšetřování před Russelovým výborem k této proměně přispěl významným způsobem. Senátoři se sice nedokázali shodnout na tom, co vlastně je *appeasement*,¹²² velkou většinou se ale shodli na tom, co není. Odmítli akceptovat MacArthurovu radikální interpretaci *poučení z Mnichova*, podle které bylo možné označit za *appeasement* veškerou zdrženlivost při volbě prostředků nasazených k obraně proti agresorovi a každý jiný cíl než jeho úplnou porážku. Jak je patrné z předchozího výkladu, sám generál měl potíže hájit tento názor v otevřené diskusi. Obhajobu této interpretace, která jasně zaznívala v generálových vystoupeních bezprostředně po návratu do Spojených států a zdála se rezonovat i ve veřejnosti, bychom po skončení senátního slyšení obtížně hledali i ve významných amerických médiích. Douglas MacArthur ustoupil z politického výsluní do stínu na pravém okraji americké politiky a spolu s ním tam našla místo i doktrína o vítězství, za které není náhrady.

Trumanův politický odkaz – trvajícím poučením z Mnichova

Předvolební kampaň v roce 1952 byla velmi drsná a otázky zahraniční politiky v ní hrály mnohem větší roli, než tomu obvykle v amerických volbách bývá. Hlavními ofenzivními tématy republikánů byly korupce, komunismus a Korea, přičemž samotný jejich prezidentský kandidát se ve svých vystoupeních soustředil především na poslední bod. Zahraniční politice a mezinárodní bezpečnosti se Eisenhower věnoval

121 V týdeníku to formulovali slovy, že Acheson „se diskrétně vyhnul jakékoli zmínce o dnes již mrtvé doktríně *containmentu*“ (*tamtéž*).

122 Jejich bezradnost v tomto směru ilustruje prohlášení J. Williama Fulbrighta, který se prostě rozhodl toto slovo při svých vystoupeních během slyšení nepoužívat (*Hearings*, s. 644).

od svého prvního vystoupení v republikánských primárkách a činil tak většinou s jistou noblesou.¹²³ Drsnou tvář kampaně obstarával především viceprezidentský kandidát Richard Nixon,¹²⁴ kterému zdatně sekundovala prorepublikánská média, do jejichž pravidelného repertoáru patřilo obvinění demokratů z *appeasementu* komunismu. Ve většině případů šlo o obvinění příliš nespecifikovaná a směřovaná především proti příliš měkkému postupu vůči komunistům na domácí půdě, ani zahraniční politika demokratů však nebyla ušetřena. S realitou nemusela mít tato obvinění často nic společného. Vlivný *Life* neváhal například v souvislosti se zahájením Eisenhowerovy kampaně prohlásit: „Appeasement v nejrůznějších převlecích se ukázal být v poválečných Spojených státech stejně populární jako v předválečné Anglii.“¹²⁵

Konkrétní kritiku zahraniční politiky demokratů vtělili republikáni do svého volebního programu a ani zde neváhali použít obvinění z *appeasementu*. Znovu však měli zjevný problém nalézt konkrétní příklady kroků Trumanovy administrativy, které by si zasloužily takovéto označení. Velká část kritických pasáží o zahraniční politice, která se tentokrát netradičně ocitla na začátku volebního programu republikánů, tak byla nakonec věnována politice Trumanova předchůdce. Nedostatek konkrétních argumentů nicméně republikánům nebránil v tom, aby vyhlásili za svůj hlavní cíl úplný rozchod s politikou zadržování komunismu. Především pod tlakem „staré gardy“ republikánských konzervativců, z nichž většina měla izolacionistickou minulost, byla tato politika označena za pokračování jaltské zrady, za nemorální koncept, který cynicky přenechával sovětské kontrole národy střední a východní Evropy. Republikánský program byl koncipován jako obžalovací spis: „Viníme vedoucí představitele stávající administrativy, že promarnili mír tak draze získaný za druhé světové války. Mravní motivy a naděje na lepší svět, které nás podpíraly v průběhu druhé světové války, byly zrazeny, a to darovalo komunistickému Rusku vojenskou a propagandistickou iniciativu, která nás zničí, pokud se jí nepostavíme. Opustili spřátelené státy, jako bylo Lotyšsko, Litva, Estonsko, Polsko a Československo, a nechali je, aby samy čelily komunistické agresi, která je záhy pohltila. (...) Vedení Demokratické strany ve skutečnosti nemělo žádnou zahraniční politiku, pouze se nevyzpytatelně potácelo mezi bojácným *appeasementem* a nezodpovědným siláctvím.“¹²⁶

Namísto „zadržování“ komunismu přišli republikáni s projektem „politiky osvobození“ (*liberation policy*), jehož hlavním architektem byl John Foster Dulles, příští státní tajemník. Podle něj mělo jít o „novou zahraniční politiku koncipovanou tak,

123 Poprvé vystoupil v kampani ve svém domovském Abilene 4. června 1951 a za hlavní téma voleb označil „skutečný mír a bezpečnost ve světě“ (Voters See Close-Up of Eisenhower. In: *Life* (16.6.1951), s. 17).

124 ABEL, Elie: Stevenson Called Appeaser By Nixon. In: *New York Times* (17.10.1952), s. 19.

125 Voters See Close-Up of Eisenhower, s. 22.

126 Republican Party Platform of 1952, July 7, 1952. In: PETERS, Gerhard – WOOLLEY, John T. (ed.): *The American Presidency Project: Political Party Platforms. Parties Receiving Electoral Votes 1840–2012* [online]. [Cit. 2015-04-30.] Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=25837>.

aby byla schopna se efektivně vypořádat se sovětskou agresí“.¹²⁷ Jakými prostředky se mělo dosáhnout osvobození národů, které se během druhé světové války a v letech bezprostředně po ní staly obětí této agrese, Dulles ani nikdo další nikdy nevysvětlil. Prezidentský kandidát Dwight Eisenhower, který se k této nové politice přihlásil na konci srpna, ji nicméně specifikoval jako „osvobození mírovými prostředky“.¹²⁸

Pro demokraty, a především pro končícího prezidenta Trumana bylo pole zahraniční politiky nejpříjemnějším z těch, na nichž se předvolební souboj odehrával. Vnitropolitická témata, odvíjející se hlavně od problému korupce, která nepopíratelně prorůstala federálními institucemi, nabobtnalými v období *new dealu*, neposkytovala Demokratické straně mnoho šancí na získání voličských sympatií. Její prezidentský kandidát Adlai Stevenson neviděl jinou cestu než se v této věci od svého předchůdce veřejně distancovat.¹²⁹ Pokud šlo o problémy mezinárodní bezpečnosti, byl však Truman odhodlán zvednout rukavici, kterou mu republikánští předáci hodili, a podle všeho nepochyboval, že může právě prostřednictvím tohoto tématu přispět k úspěchu demokratů. Zapojil se aktivně do kampaně a pronesl řadu projevů, ve kterých připomínal úspěchy své administrativy a varoval před riziky, která s sebou přinášely nové republikánské projekty.

Demokraté ve svém volebním programu obohatili slovník americké politiky o pojem „jaderná éra“¹³⁰ a pro Trumana se nebezpečí charakterizující tuto éru stala centrálním tématem jeho početných předvolebních vystoupení. Opakovaně obviňoval republikány, že svými návrhy na novou strategii v korejském konfliktu vystavují svět hrozbě jaderné války (tady polemizoval spíše s již poraženou koncepcí MacArthurovou než s přístupem „mírotvůrce“ Eisenhowera),¹³¹ a především interpretoval svou zahraničněpolitickou koncepci v kontextu této hrozby. Ani v jaderné éře nepřestávalo

127 Viz CONCLIN, William R.: General Will Map His Foreign Policy. In: *New York Times* (27.8.1952), s. 1.

128 EGAN, Leo: Eisenhower Urges Helping Nations Escape Red Yoke. In: *Tamtéž* (26.8.1952), s. 1; srv. také TUDA, Chris: *The Truth Is Our Weapon: The Rhetorical Diplomacy of Dwight D. Eisenhower and John Foster Dulles*. Baton Rouge, Louisiana State University Press 2006, s. 77.

129 „Problém je v tom, že vedou volební kampaně proti mně, a ne proti Ikeovi,“ komentoval Truman kampaně svého nástupce v čele demokratů v hovoru se svým tiskovým tajemníkem Rogerem Tubbyem (DONOVAN, R. J.: *Tumultuous Years*, s. 398 – viz pozn. 36).

130 Srv. Democratic Party Platform of 1952, July 21, 1952. In: PETERS, G. – WOOLLEY, J. T. (ed.): *The American Presidency Project: Political Party Platforms* [online]. [Cit. 2015-04-30.] Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29600>. Důraz na toto téma nebyl náhodný. Americký náskok v oblasti jaderného zbrojení se začínal tenčit. Na počátku října 1952 informoval prezidentův mluvčí americkou veřejnost o dalším úspěšném testu sovětské jaderné bomby. (TÍŽ (ed.): *The American Presidency Project: Harry S. Truman* [online]. Dokument č. 246 – prohlášení podle pokynu prezidenta oznamující atomový výbuch v SSSR, 1951-10-03 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=13939>.)

131 Toto obvinění vznesl již při zahájení kampaně, v tradičním březnovém projevu u příležitosti Jeffersonova a Jacksonova dne. (*Tamtéž* [online]. Dokument č. 69 – projev na večeri u příležitosti Jeffersonova a Jacksonova dne, 1952-03-29 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=14439>.)

podle prezidenta platit hlavní pravidlo, podle kterého byl ústup před agresivním protivníkem nejtěžším hříchem. Nebezpečí jaderného Armagedonu nebylo omluvou pro *appeasement*, vyvolávalo ale potřebu mimořádné obezřetnosti při volbě odvetných kroků. Truman byl přesvědčen, že se mu podařilo v době korejské války najít efektivní model takového vyvážené politiky. V televizním projevu, který přednesl vpředvečer prezidentských voleb v listopadu 1952, se na tento model odvolával jako na hlavní důkaz úspěšnosti své zahraniční politiky: „Během posledních dvou let jsme čelili hrozbě komunistického imperialismu a třetí světové války. Před touto hrozbou jsme neustoupili, ale ani jsme neztratili hlavu a neuvrhli svět do všeobecné jaderné války.“¹³²

Prezident na sklonku svého úřadování nepopíral, že jeho postup přivedl Spojené státy do studené války. Alternativou však podle něj byla pouze válka „horká“, od určitého okamžiku dokonce jaderná. Politika zadržování komunismu vyžadovala brát na sebe značná rizika, v některých případech šlo o skutečné balancování na pokraji války, vždy však šlo podle Trumana o riziko menší, než jaké představovala sebevražděná skluzavka *appeasementu*, která jinam než k válce vést nemohla. Toto byla maxima, která přežila nástup jaderného věku a jejíž platnost prezidentovi po celou dobu potvrzovala vnitřně intenzivně prožívaná a neustále připomínaná zkušenost z let před druhou světovou válkou. Obsáhlý odkaz na ni zazněl i v Trumanově projevu na rozloučenou. Opět v něm připomněl příklady minulých selhání demokratických mocností: „Vraťte se v myšlenkách na chvíli zpět do třicátých let a uvidíte ten rozdíl. Japonci vtrhli do Mandžuska, a svobodné národy nejednaly. Fašisté vtrhli do Etiopie, a nejednali jsme. Nacisté napochodovali do Porýní, do Rakouska, do Československa, a svobodné národy byly paralyzovány nedostatkem jednoty, síly a vůle. Pomyslete na ty roky slabosti a nerozhodnosti a na druhou světovou válku, která byla jejich strašným výsledkem. Poté si připomeňte rychlost, odvahu a rozhodnost, s nimiž jsme postupovali proti komunistické hrozbě po druhé světové válce,“ vyzval Američany prezident.¹³³ Poté předložil posluchačům katalog krizových situací, ve kterých se demokratický svět pod vedením Spojených států dokázal komunistické hrozbě postavit. Mezi krizové lokality zahrnul Írán, Řecko, Turecko a Berlín, za hlavní nástroje přitom označil Marshallův plán a Severoatlantickou alianci. „Nejdůležitější ze všeho je, že jsme zasáhli v Koreji,“ zakončil prezident toto expoé.¹³⁴

132 *Tamtéž* [online]. Dokument č. 324 – rozhlasová a televizní promluva (*Remarks*) vpředvečer voleb, 1952-11-03 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=14333>.

133 *Tamtéž* [online]. Dokument č. 378 – prezidentův projev na rozloučenou (*Farewell Address*) k americkému lidu, 1953-01-15 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=14392>.

134 *Tamtéž*. Stejný seznam událostí, ve kterých se poválečný demokratický svět dokázal vyhnout chybám *appeasementu*, obsahovala i Trumanova poslední zpráva o stavu Unie, přednesená o týden dříve: *tamtéž* [online]. Dokument č. 366 – výroční zpráva pro Kongres o stavu Unie (*Annual Message to the Congress on the State of the Union*), 1953-01-07 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=14379>.

Volby v roce 1952 Trumanovi demokraté prohráli. Po dvaceti letech jejich vlády se do Bílého domu nastěhoval republikánský prezident. Zmizely poslední přímé vazby na období *new dealu*, vybledl odkaz Franklina Roosevelta, nová administrativa se demonstrativně rozcházela téměř se vším, co tvořilo rámec politického zraní, vzestupu i prezidentského působení Harryho Trumana. Spojené státy definitivně vstupovaly do „tichých“ let padesátých. Přesto Truman neopouštěl prezidentský úřad bez šance zůstat americké politice dědictví, ke kterému by se jeho nástupci mohli hlásit, vzor postupu, kterým by se mohli řídit. V posledních týdnech před střídáním ve funkci šéfa americké exekutivy se atmosféra kolem odstupujícího prezidenta pročištila. Nebylo to jenom z důvodu tradiční zdvořilosti. Poté co utichla vřava kampaně, nastaly chvíle poklidnější reflexe poválečného vývoje. Skutečnost, že na počátku padesátých let ztratila sovětská hrozba – ve srovnání se situací po skončení druhé světové války – svou dynamiku, byla zjevná a potvrzovaly ji i analýzy odborníků. Rada pro národní bezpečnost na sklonku roku 1952 ve své analýze konstatovala: „Pro daný moment byla zjevně celosvětová komunistická expanze zastavena.“¹³⁵

Truman a s ním velká část americké veřejnosti, stejně jako odborníků v oblasti mezinárodních vztahů, obrany a bezpečnosti, byli přesvědčeni, že tohoto úspěchu bylo dosaženo díky politice založené na důsledné aplikaci *poučení z chyb appeasementu*. Bezprostřední reakce médií na prezidentovu *Farewell Address*, obecně považovanou za jedno z jeho nejvydařenějších veřejných vystoupení,¹³⁶ tuto skutečnost potvrzovala. Ukazovalo se, že způsob, jakým se Truman zhostil role kormidelníka americké

Návštěvník klade květiny k Trumanovu pomníku nedaleko demilitarizované zóny oddělující oba korejské státy, březen 1982. „Poučení z Mnichova“ a chyb appeasementu se stalo součástí politického odkazu 33. amerického prezidenta (foto www.stripes.com)

135 *HSTL*, President's Secretary's Files, National Security Council, Subject File, Current Policies of the Government of the United States of America relating to the National Security, 1.11.1952.

136 Dokonce i zavile nepřátelská chicagská *Tribune* označila projev za „vroucí a hladivý“ (TROHAN, Walter: Truman Calls Korea War His Major Decision. In: *Chicago Daily Tribune* (16.1.1953), s. A12).

politiky v rozbouřených vodách počátku studené války, má velmi slušnou šanci být doceněn. V článcích publikovaných během posledních dní jeho úřadování se začínal rodit obraz, který pak definitivně převládl v americké historiografii v osmdesátých letech dvacátého století a který od té doby také tvoří standard učebnic dějepisu ve Spojených státech: nenápadný politik, který byl pro sebe i pro svět nečekaně postaven do centra světového dění a konfrontován s krizí nebyvalých rozměrů. Obstál v ní díky své odvaze, poctivosti, nezlomné víře v hodnoty americké demokracie – a také proto, že se nikdy nenechal zlákat na zrádné cesty *appeasementu*.¹³⁷

Vítězní republikáni se samozřejmě k chvále na odcházejícího prezidenta připojit nemohli. Jejich cesta k uznání Trumanových zásluh měla být ještě dlouhá a složitá. Měla začít již zmíněným zhroucením mýtu o tajných dohodách z Jalty, zásadním způsobem ji měl ovlivnit krach politiky osvobození v roce 1956, její poslední etapu měly poznamenat pochybné výsledky politiky důsledného realismu tandemu Nixon a Kissinger. To vše jsou zásadní a složité momenty, poznamenané silně tím, nakolik v nich bylo nebo nebylo přítomno *mnichovské poučení*, a jistě si zaslouží samostatnou studii. Pro potřeby tohoto textu se spokojme se zjednodušujícím konstatováním, že Trumanova interpretace tohoto poučení z doby korejské války přežila složité peripetie vývoje mezinárodních vztahů až do konce války studené a zůstala v americké politice přítomna jako příklad úspěšné aplikace historické zkušenosti na konkrétní krizovou situaci i po jejím odeznění. Chválou na Trumanovu adresu nešetřil republikán Ronald Reagan, který v Bílém domě uspořádal slavnostní oběd ke stému výročí jeho narození. Při té příležitosti v zásadě zopakoval seznam zásluh, ke kterým se jeho demokratický předchůdce sám hrdě hlásil: „Vedl boj za záchranu Řecka, které bylo ohroženo proradným pokusem o komunistický převrat. Zachránil Berlín, kterému Stalin hrozil, že jej vyhladoví, obklíčí a udusí. Zachránil Jižní Koreu, když byla ohrožena komunistickou rozpínavostí.“¹³⁸

Reaganův nástupce George Bush, samozřejmě také republikán, se dokonce na Trumana a na poučení, které odvodil z chyb, jichž se demokracie včetně té americké dopustily na konci třicátých let dvacátého století, explicitně odvolal v jedné z nejtěžších chvil svého úřadování v Bílém domě. V říjnu 1990, v projevu k vojákům na Hickamově letecké základně na Havaji, připomněl Trumanův projev k národu po komunistické invazi do Jižní Koreje, ve kterém tehdejší americký prezident označil tuto nevyprovokovanou agresi za přímou výzvu svobodným národům, a to navzdory skutečnosti, že k ní došlo v malé a vzdálené zemi. „Skoro jako by tehdy mluvil o Kuvajtu,“ řekl Bush.¹³⁹

137 Srv. např. DRUMOND, Roscoe: State of the Nation: President Truman Says 'Good-By'. In: *Christian Science Monitor* (16.1.1953), s. 1; Truman's Farewell. In: *Washington Post* (17.1.1953), s. 8.

138 PETERS, Gerhard – WOOLLEY, John T. (ed.): *The American Presidency Project: Ronald Reagan. XL President of the United States, 1981–1989* [online]. Promluva v Bílém domě při obědě na počest stého výročí narození Harryho S. Trumana, 1984-05-08 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=39886>.

139 TÍŽ (ed.): *The American Presidency Project: George Bush. XLI President of the United States, 1989–1993* [online]. Promluva k důstojníkům a vojákům na Hickamově letecké základně

Velmi často se na Trumana odvolával Bill Clinton, který ho opakovaně označoval za svůj velký vzor a příležitostně i za architekta poválečného uspořádání světa. V projevu u příležitosti křtu letadlové lodě Harry S. Truman v roce 1998 popsal situaci ve světě po skončení studené války v duchu fukuyamovského optimismu: „...Evropa prosperuje, Berlín je sjednocen, Řecko a Turecko jsou klíčoví spojenci v Severoatlantické alianci, kteří ve spolupráci s námi prosazují mír na Balkáně, Izrael, Japonsko a Jižní Korea patří mezi naše silné, demokratické partnery, mezinárodní organizace jako NATO, OSN a Mezinárodní měnový fond jsou úhelnými kameny architektury míru a prosperity.“ Všechny zmíněné příklady, dokumentující obdivuhodné proměny světa, jsou podle Clintona přitom spojeny s obdobím Trumanova prezidentství: „Nejde o historické náhody. Je to odraz vizí vůdce, jehož výročí dnes slavíme.“¹⁴⁰

Optimismus devadesátých let vzal dávno zasně, oslava konce historie skončila kocovinou na počátku nového milénia. *Poučení z Mnichova* však z amerického politického diskurzu nezmizelo. Není jistě náhodou, že z úst prezidenta Baraka Obamy doposud jako argument nezaznělo, stejně jako že se od něj zatím nedočkal žádné chvály Harry Trumana. Nicméně ve chvíli, kdy se Obamova administrativa rozhodla podniknout aktivní kroky v reakci na syrskou krizi, jeho státní tajemník John Kerry po tomto argumentu sáhl. „Toto je chvíle našeho Mnichova,“ prohlásil 7. září 2013 a ujistil svět, že v tomto případě Spojené státy nebudou tiše přihlížet masakrům, neboť přišel čas, „kdy nedělat nic je mnohem riskantnější než reagovat“.¹⁴¹

Častěji než prezidentovi spolupracovníci se odvolávají na *mnichovské poučení* jeho protivníci. Jeho zahraniční politika bývá označována jako rozhod nejen s politikou jeho republikánského předchůdce George W. Bushe, jak ji sám deklaruje, ale i s dědictvím oné politiky, která přivedla Američany k vítězství ve studené válce a která je často ztotožňována s Trumanovým prezidentstvím.¹⁴² Obvinění z *mnichovanství* se Obamovi dostalo především v souvislosti s jeho reakcí na ruskou agresi proti Ukrajině a obsazení Krymu. Novinář Michael Goodwin v této souvislosti zformuloval tezi, že každý americký prezident je během svého působení v úřadu konfrontován se svou *mnichovskou chvílí*, většinou dokonce více než jednou. Je to podle něj vždy test

v Pearl Harbor na Havaji, 1990-10-28 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucs.edu/ws/?pid=18972>.

140 TÍŽ (ed.): *The American Presidency Project: William J. Clinton. XLII President of the United States, 1993–2001* [online]. Promluva při uvedení do provozu amerického válečného plavidla (*United States Ship – U.S.S.*) Harry S. Truman v Norfolku ve Virginii, 1998-07-25 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucs.edu/ws/?pid=56367>.

141 Část Kerryho vystoupení je ke zhlédnutí na webových stránkách BBC: Syria: “This is our Munich moment”, says John Kerry. In: *BBC News* [online]. 2013-09-07 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-24004687>.

142 Viz THIESSEN, Marc A.: Obama’s not the anti-Bush he’s the anti-Truman. In: *Washington Post* [online]. 2014-06-30 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: http://www.washingtonpost.com/opinions/obamas-not-the-anti-bush-hes-the-anti-truman/2014/06/30/fe5ed276-004b-11e4-8fd0-3a663dfa68ac_story.html.

odvahy a moudrosti a velmi často se týká Ruska: „Od Stalina a Chruščova v sovětských časech po Putina dnes medvěd buď spí, nebo je dravě hladový.“¹⁴³

Zdá se, že *Mnichov* je trvalou součástí amerického politického diskurzu jak na úrovni politických elit, tak široké veřejnosti. Intenzita, s jakou je přítomen, je přitom přinejmenším zajímavou charakteristikou jednotlivých období vývoje americké politiky a jejích aktérů.

Odkazy na něj najdeme i v textech, které vůbec nejsou určeny zájemcům o politiku. Jak je patrné z různorodé povahy těchto textů, jejich autoři zřejmě vycházejí z předpokladu, že obsah tohoto poučení je všeobecně známý. S explicitním odkazem na *mnichovské poučení* rozvíjí svou představu o strategii boje mezi gangy v Puzově *Kmotrovi* šéf jednoho z nich Clemenza: „Musíme jim to zarazit hned na začátku. Právě tak to měli udělat s Hitlerem v Mnichově, neměli mu to nikdy dovolit; a když už mu dovolili něco takového, tak si o ty velký trable jen řekli.“¹⁴⁴ Odkaz na toto poučení se dostal dokonce i do jedné z písní Rolling Stones, byť v tomto případě je text „někdy je nutné plácnout diktátory přes prsty, další Mnichov už si prostě nemůžeme dovolit“ třeba chápat jako ironický komentář k jeho nadužívání v době vlády George Bushe seniora.¹⁴⁵

Na vliv zkušenosti s předválečným *appeasementem* při rozhodování amerických politiků v éře studené války upozornilo již v šedesátých a osmdesátých letech minulého století několik autorů, aniž by přitom do větší hloubky zkoumali vývoj a konkrétní podoby tohoto vlivu.¹⁴⁶ Hlubší pohled do této problematiky dovoluje jednoduché konstatování o vlivu *mnichovského poučení* doplnit a upřesnit. Dlouhá životnost tohoto poučení byla umožněna na jedné straně tím, že bylo na počátku padesátých let modifikováno, tak aby se dalo uplatnit i v „jaderné éře“, a na druhé straně tím, že aplikace takto upraveného poučení byla s odstupem času uznána za úspěšnou. To znamená, že původní verze poučení, kterou je možné zestručnit do formule „je třeba vyvarovat se *appeasementu*, neboť nevede k úspěchu, jak prokázal *Mnichov*“, dostala podobu odpovídající tezi „vyvarovat se *appeasementu* vede k úspěchu, jak prokázal Truman“. Američtí politikové včetně prezidenta se samozřejmě nemusí nutně *poučením z Mnichova* řídit, ale pokud na ně nedbají, musejí počítat s tím, že jim to jejich protivníci důrazně připomenou.

143 GOODWIN, Michael: Obama has his Munich moment with Putin and Crimea. In: *New York Post* [online]. 2014-03-15 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://nypost.com/2014/03/15/obama-has-his-munich-moment-with-putin-and-crimea/>.

144 PUZO, Mario: *Kmotr*. Praha, Knížní klub 2013, s. 158. Z angličtiny přeložil Tomáš Korbař.

145 „Our lives are threatened, our jobs at risk / Sometimes dictators need a slap on the wrist / Another Munich we just can't afford / We're gonna send in the 82nd Airborne.“ (JAGGER, Michael Phillip – RICHARDS, Keith: *Highwire*, 1991.) Na tento odkaz na *mnichovské poučení* mě upozornil Vít Smetana, kterému tímto děkuji.

146 Viz např. LOEWENHEIM, Francis L. – FEIS, Herbert (ed.): *The Historian and the Diplomat: The role of history and historians in American foreign policy*. New York, Harper & Row 1967; RYSTAD, Göran: *Prisoners of the Past? The Munich syndrome and makers of American foreign policy in the cold war era*. Lund, CWK Gleerup 1982; NEUSTADT, Richard E. – MAY, Ernest R.: *Thinking in Time: The Uses of History for Decision Makers*. New York, Free Press 1986.